

Primary School Teachers' and Their Students' Mental Images about the Concept of Knowledge

Ahmet SABAN*

ABSTRACT: This study investigated the mental images (metaphors) that primary school teachers (n=105) and their students (n=1248) formulated to describe the concept of *knowledge*. Data was collected through the participants' completion of the prompt "*Knowledge is like . . . because . . .*" by focusing on a simile. Both qualitative and quantitative procedures were utilized to analyze the data of the study. According to the results, overall participants produced 106 valid personal metaphors about *knowledge*. Based on these metaphorical images, 12 conceptual themes (categories) were identified. Significant differences were detected between teachers and their students with regard to the 12 conceptual themes. Also, significant associations were identified between the 12 conceptual categories and the students' gender and class levels.

Key Words: primary school teachers and students, mental images (metaphors) of knowledge, qualitative research

SUMMARY

Purpose and Significance: Currently a *cognitive theory of metaphor* has evolved, which considers metaphors as powerful mental constructs that shape human thinking about the world and reality. From the standpoint of the cognitive theory, metaphors act as a lens, a screen, or a filter through which a subject is viewed and become a mental model for thinking about a phenomenon in light of another. Conducted within the framework of the *cognitive theory of metaphor*, this study was an attempt to respond to the following questions: (1) What mental images (metaphors) do primary school teachers and students have about the concept of *knowledge*? (2) What conceptual categories (themes) can be derived from these metaphorical images? (3) Do the conceptual themes differ in terms of participants' position (teacher and student)? (4) Do the conceptual themes differ across the students' gender (male and female) and class levels (second, third, fourth, and fifth grades)? The pertinent research literature on metaphors reveals many studies that have extensively dealt with teachers' and students' perceptions of such concepts as *teacher*, *student*, *school*, *teaching*, and *learning*. However, there is not much research done on their metaphorical conceptualizations of *knowledge*, and this study is an attempt in this regard.

Methods: Altogether 48 male (45,7%) and 57 female (54,3%) classroom teachers participated in the study. Likewise, altogether 595 male (47,7%) and 653 female (52,3%) primary school students participated in the study. To collect the study data, teachers were asked to complete the prompt "*Knowledge is like . . . because . . .*" by focusing on a single simile. As part of their homework project, teachers were given a

* Assoc. Prof. Dr., Selcuk University, Faculty of Education, asaban@selcuk.edu.tr

week to generate a metaphor about *knowledge*. Using the same prompt, teachers were also requested to ask their students to provide a resemblance between *knowledge* and some other phenomenon that they were familiar with.

Data analysis took place through the following five stages. In the ***coding and elimination stage***, all the metaphorical images supplied by the participants were simply named/labeled (such as *compass, friend, dictionary*, etc.). Also, those papers in which a metaphorical image was not clearly articulated (n=385) were eliminated in this stage. In the ***sample metaphor compilation stage***, a sample expression for each identified metaphor (n=106) was selected by going through all the metaphorical images that were identified in the previous stage. The ultimate aim in the ***sorting and categorization stage*** was to abstract from the 106 exemplar metaphors the conceptual categories that they represented best. For this purpose, each metaphorical image was analyzed to characterize its elements: (1) the metaphor topic (i.e., *knowledge*), (2) the metaphor vehicle (e.g., the source domain of the metaphor to which the metaphor topic is compared), and (3) the ground (e.g., the nature of the relationship between the metaphor topic and the metaphor vehicle). As a result of this inductive content analysis procedure, 12 major conceptual categories were identified. In ***establishing the inter-rater reliability rate***, an outside coder was asked to sort the 106 metaphors into the 12 categories. Accordingly, the 106 metaphors were classified by the independent coder and the level of agreement between his individual rating and this researcher was 0.96. The independent coder placed four metaphors (*angel, family, food, and meal*) under different categories than this researcher (i.e., $\text{Reliability} = \frac{\text{Agreement}}{\text{Agreement} + \text{Disagreement}} = \frac{102}{102 + 4} = 0.96$). In order to be able to ***analyze data quantitatively***, in the last stage the study data was entered into the SPSS program.

Results: Altogether participants produced 106 valid personal metaphors about the concept of *knowledge*. 12 of them were mentioned by only one participant while the remaining 94 metaphors were represented between 2 and 164 participants. The mean participant number per metaphor is about 13. This means that out of 106, only 22 metaphors were developed by 13 (the mean) or more participants whereas the majority of them (84 metaphors) were represented by less than 13 participants. The 22 metaphors are: *book* (n=164), *water* (n=90), *treasure* (n=80), *teacher* (n=72), *mind* (n=71), *computer* (n=70), *sun* (n=62), *light* (n=49), *tree* (n=41), *family* (n=27), *car* (n=27), *flower* (n=26), *school* (n=24), *intelligence* (n=24), *thought* (n=22), *love* (n=22), *air* (n=20), *brain* (n=20), *key* (n=19), *gold* (n=19), *television* (n=16) and *play* (n=13).

The 12 conceptual categories that were developed out of the 106 metaphorical images include the following: (1) 22 participants imagined ***knowledge as power/means of control*** (1,6%), which encompassed the metaphors of *fire, king, lion, ship captain, spear, steering wheel, sword, and weapon*. (2) 24 participants visualized ***knowledge as something to be saved/deposited*** (1,8%), which encompassed the metaphors of *ant, blackboard, bird, folder, kite, and notebook*. (3) 32 participants conceived ***knowledge as nutrition/nourishment*** (2,4%), which encompassed the metaphors of *apple, banana, biscuit, cherry, fertilizer, orange, sheep, soil, and tomato*. (4) 39 participants envisioned ***knowledge as protector/savior/healer*** (2,9%), which encompassed the metaphors of *ambulance, angel, costume, doctor, medicine, police, and stove*. (5) 51 participants perceived ***knowledge as joy/happiness*** (3,8%), which encompassed the metaphors of *ball, flower, play, perfume, waterfall, and window*. (6) 68 participants

conceptualized *knowledge as eternal* (5%), which encompassed the metaphors of *avalanche, intelligence, natural number, river, road, sand, sea, sky, skyscraper, space, and water drop*. (7) 71 participants imagined *knowledge as tool/vehicle for growth* (5,2%), which encompassed the metaphors of *airplane, bus, car, ladder, key, pen, and shoe*. (8) 108 participants perceived *knowledge as a dynamic/developing thing* (8%), which encompassed the metaphors of *baby, brain, culture, love, plant, seedling, shopping, sports, technology, and thought*. (9) 141 participants envisioned *knowledge as necessity* (10,4%), which encompassed the metaphors of *air, breath, food, heart, meal, oasis, oxygen, and water*. (10) 148 participants visualized *knowledge as guide* (10,9%), which encompassed the metaphors of *binoculars, candle, compass, flashlight, lamp, light, light bulb, lighthouse, map, moon, and sun*. (11) 274 participants conceived *knowledge as a worthwhile/significant thing* (20,3%), which encompassed the metaphors of *family, flag, friend, gold, jewelry, mind, money, rain, time, treasure, tree, and watch*. (12) 375 participants conceptualized *knowledge as resource/reference* (27,7%), which encompassed the metaphors of *book, computer, dictionary, encyclopedia, internet, library, newspaper, school, scientist, teacher, and television*.

To determine if the 12 conceptual themes were associated with the participants' position (being a teacher or a student) or the students' gender and class levels, three independent Pearson χ^2 analyses were performed. Accordingly, teachers provided more metaphors in the categories of *knowledge as a dynamic/developing thing, knowledge as power/means of control, knowledge as guide, knowledge as eternal* and *knowledge as necessity* than their students who in turn generated more metaphors in the categories of *knowledge as nutrition/nourishment, knowledge as resource/reference, knowledge as a worthwhile/significant thing, knowledge as joy/happiness* and *knowledge as something to be saved/deposited*. Male students produced more metaphors in the categories of *knowledge as a dynamic/developing thing, knowledge as resource/reference, knowledge as a worthwhile/significant thing* and *knowledge as something to be saved/deposited* than their female peers who in turn generated more metaphors in the categories of *knowledge as guide* and *knowledge as necessity*. Second and third grade students developed more metaphors in the categories of *knowledge as nutrition/nourishment* and *knowledge as resource/reference* than the fourth and fifth grade students who in turn generated more metaphors in the categories of *knowledge as a dynamic/developing thing, knowledge as guide, knowledge as joy/happiness, knowledge as tool/vehicle for growth* and *knowledge as necessity*.

Discussion and Conclusions: This study clearly indicates that while metaphors can act as basic mental models for organizing our knowledge of the world, some complex and abstract ideas may require many different metaphors to represent them fully. For example, *knowledge* can be metaphorically described as *resource, guide, or nutrition for mind* but it can also be viewed as one's *power* or *means of control* over others. To conclude, *metaphor* could be employed as a *powerful research tool* in gaining insight into teachers' and students' reasoning about important educational concepts such as *knowledge*. Hence, in different levels of education, both teachers and students could be asked to provide their images of various educational concepts via metaphor. After examining their own images and becoming more aware of their own beliefs, they can then be offered alternative metaphors for personal consideration and change.

İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler

Ahmet SABAN*

ÖZ: Bu araştırma, ilköğretim birinci kademe öğretmen (n=105) ve öğrencilerinin (n=1248) *bilgi* kavramına ilişkin sahip oldukları *zihinsel imgeleri* (metaforları) ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların her birinin “*Bilgi . . . gibidir, çünkü . . .*” ibaresini tamamlamasıyla elde edilen ham veriler, hem nitel hem de nicel veri çözümleme teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmen ve öğrenciler *bilgi* kavramına ilişkin olarak toplam 106 adet geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar daha sonra ortak özellikleri bakımından irdelenerek 12 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Söz konusu bu 12 kavramsal kategori katılımcı türü (öğretmen/öğrenci) bakımından önemli derecede farklılık göstermiştir. Kavramsal kategoriler, ayrıca, öğrencilerin cinsiyeti ve sınıf düzeyleri bakımından da birbirlerinden önemli derecede farklılaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: ilköğretim birinci kademe öğretmen ve öğrencileri, bilgiye ilişkin zihinsel imgeler (metaforlar), nitel araştırma

1. GİRİŞ

Son yıllarda *metafor*, bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir *zihinsel model* olarak değerlendirilmektedir (Arslan & Bayrakçı, 2006). Lakoff ve Johnson’a (2005, s. 27) göre metafor, “. . . bir olguyu başka bir olguya göre anlamak ve tecrübe etmektir”. Dolayısıyla metafor, X olgusunun Y olgusu gibi olduğunun açık veya örtük bir biçimde belirtilmesiyle oluşur. İşte metaforu bir zihinsel model olarak güçlü kılan durum da budur; yani, onun iki benzeşmez olgu arasında bir ilişki kurarak belli bir zihinsel şemanın başka bir zihinsel şema üzerine yansıtılmasına olanak vermesidir. Bu yönüyle metaforlar, bir bireyin zihninin belli bir kavrayış biçiminden başka bir anlayış biçimine hareket etmesini sağlayarak, o bireyin belli bir olguyu başka bir olgu olarak görmesine imkân tanırlar.

Uluslar arası eğitim literatüründe metaforu konu edinen çalışmalar oldukça yaygındır. Inbar (1996) İsrail okullarındaki 254 eğitimci ve 409 öğrenci ile gerçekleştirdiği bir çalışmada 7042 adet metafor toplamıştır. Araştırmada, katılımcıların her birinden *öğrenci*, *öğretmen*, *müdür* ve *okul* kavramları hakkında dörder tane metafor üretmesi ve onların arasından birini seçerek açıklaması istenmiştir. Nitel ve nicel veri analiz süreçlerinin birlikte kullanıldığı bu araştırmanın bulgularına göre, eğitimcilerin yaklaşık %18’i öğrencileri *boş kutular* (*şişe, kap, vazo*, vb) olarak algılayarak, sadece %7’lik bir öğrenci gurubunun metaforları bu kategori altında yer almıştır. Benzer şekilde, eğitimcilerin %10’u öğrencileri bir *çömlekçinin elindeki çamura* benzeten metafor imgelerini (*sakız, diş macunu, hamur*, vb) sunarken, sadece %3’e yakın bir öğrenci gurubunun metaforları bu kategori altında yer almıştır. Bu

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, asaban@selcuk.edu.tr

araştırmanın en çarpıcı bulgusu ise, öğrencilerin %33'ünün ve eğitimcilerin de yaklaşık %8'inin öğrenciyi *esir (köle, mahkûm, kafesteki kuş, vb)* olarak algılamış olmasıdır.

Bozlk (2002) eğitimle ilgili bir dersi alan 49 birinci sınıf üniversite öğrencisinden dört farklı zamanda (dersin ilk haftası, ara sınav zamanı, dersin son haftası ve bir sonraki dönemde) olmak üzere kendilerini bir *öğrenci* olarak nasıl algıladıklarına ilişkin metafor üretmelerini istemiştir. Bu süreç sonucunda 35 adet metafor elde edilmiştir. Daha sonra bu metaforlar, aşağıdaki dört kategori altında toplanmıştır: (1) hayvan metaforları (%37) (*salyangoz, balık, kır faresi, ördek, katır, inek, kuş, deve, eşek, sincap, vb*), (2) nesne metaforları (%29) (*sünger, renkli kalem, perde, bilgisayar programı, vb*), (3) insan metaforları (%26) (*şeker yiyen çocuk, gözlemci, bebek, Alzheimer hastası, vb*) ve (4) eylem metaforları (%8) (*ağaca tırmanma, yemek yeme, vb*). Yazara göre, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu kendilerini pasif bir öğrenci olarak algılayarak ve öğrendiklerinin büyük bir kısmını yitirmiş olma kaygısıyla yüksek öğrenime gelmektedirler.

Martinez, Saulea ve Huber (2001) 50 tecrübeli sınıf öğretmenin öğrenme ve öğretmeye ilişkin metafor imgelerini 38 son sınıf öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlarla karşılaştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, tecrübeli öğretmenlerin %57'si öğrenme ve öğretmeyi geleneksel bilgi aktarımıyla (örneğin: “*Öğrenme bir video kamerası gibi çevrede olup biten her şeyi olduğu gibi kaydetmektir*”), %38'i yapılandırmacı teoriyi yansıtan metafor imgeleriyle (örneğin: “*Öğrenme bir dedektif gibi her şeyin detaylı bir şekilde araştırılmasıdır*”) ve geriye kalan %5'i de sosyo-bilişsel yaklaşımı yansıtan metafor imgeleriyle (örneğin. “*Öğretim bir turist rehberi gibi bir grup turistle birlikte hareket etmektir*”) ilişkilendirmişlerdir. Tecrübeli öğretmenlerin aksine, öğretmen adaylarının %56'sı geleneksel yaklaşım, %22'si yapılandırmacı kuram ve geriye kalan %22'si de sosyo-bilişsel teoriyle ilişkili öğrenme-öğretme anlayışlarını temsil eden metaforlar geliştirmişlerdir.

Metaforların eğitimdeki kullanımına ilişkin söz konusu bu uluslar arası çalışmaların yanı sıra ulusal düzeydeki araştırmalar da son yıllarda oldukça artış göstermiştir. Örneğin, Saban (2004) 74'ü normal ve 77'si de ikinci öğretim olmak üzere toplam 151 giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının *öğretmen* kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları incelemiştir. Araştırmanın verileri, her öğretmen adayının “*Öğretmen . . . gibidir; çünkü, . . .*” ibaresini tamamlamasıyla elde edilmiş ve içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının yaklaşık üçte ikine yakın bir kısmı (%64) öğretmeni “*bilginin kaynağı ve aktarıcısı* (örneğin, *ansiklopedi, vb.*)”, “*öğrencileri şekillendirici ve biçimlendirici* (örneğin, *marangoz, vb.*)” ve “*öğrencileri tedavi edici* (örneğin, *doktor, vb.*)” olarak algılayarak, geriye kalan üçte birlik bir kısmı da (%36) öğretmenlerin “*öğretirken eğlendirmesi* (örneğin, *tiyatro oyuncusu, vb.*)”, “*öğrencilerin bireysel gelişimlerini desteklemesi* (örneğin *bahçıvan, vb.*)” ve “*öğrencilere öğrenme sürecinde rehberlik etmesi* (örneğin, *pusula, vb.*)” gerektiğini savunmuştur.

Benzer şekilde, Cerit (2006) *okul* kavramına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla analiz etmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2004–2005 öğretim yılında Bolu ili merkez ilçesinde bulunan ilköğretim okullarında öğrenim gören 600 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan 203 sınıf öğretmeni ve 51 yönetici oluşturmuştur. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen bir ölçek kullanılarak toplanmıştır. Ölçekte yer alan okula ilişkin metafor imgeleri (18 adet) şunlardır: *bakım ve gözetim yeri, bilgi*

ve aydınlanma yeri, değişme ve ilerleme yeri, büyüme ve olgunlaşma yeri, disiplin ve otorite yeri, karmaşa ortamı, eğlence yeri, iş yeri, hapisane, fabrika, aile, tiyatro, sığınak, mahkeme, alışveriş merkezi, hoş ve güzel yer, takım ve orkestra. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, okulun bilgi ve aydınlanma yeri, büyüme ve olgunlaşma yeri, değişme ve ilerleme yeri, aile ve takım olduğunu vurgulayan metaforlar bütün katılımcılar tarafından kabul görürken, okulun karmaşa ortamı, hapisane, fabrika, iş yeri ve alışveriş merkezi olduğunu vurgulayan metaforlar katılımcılar tarafından tercih edilmemiştir. Ayrıca, katılımcıların tercihleri arasında cinsiyete, görev türüne (öğretmen veya yönetici) ve mesleki kıdeme göre farklılıklar bulunurken, eğitim durumuna göre herhangi bir fark bulunmamıştır.

Açıkça görüleceği üzere, öğretmen ve öğrencilerin öğrenme, öğretme ve okul gibi kavramlara ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri (metaforları) konu edinen birçok ulusal ve uluslar arası çalışma bulunmasına karşın, bilgi kavramıyla ilgili araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bu yönüyle bu araştırma, alan yazındaki bu boşluğa önemli bir katkı getirme çabası taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, ilköğretim öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlköğretim öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler (ya da metaforlar) nelerdir?
2. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?
3. Bu kavramsal kategoriler katılımcı türü (öğretmen ve öğrenci) bakımından farklılık göstermekte midir?
4. Bu kavramsal kategoriler öğrencilerinin cinsiyeti ve sınıf düzeyleri (2., 3., 4. ve 5. sınıflar) bakımından farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları, 2005–2006 ve 2006–2007 öğretim yılları Güz ve Bahar dönemlerinde Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde açılan *Sınıf Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programında* öğrenim gören sınıf öğretmenleri ile bu öğretmenlerin kendi öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmaya 48'i erkek ve 57'si de kadın olmak üzere toplam 105 sınıf öğretmeni katılmıştır (bakınız Tablo 1). Öğretmenlerin sınıf düzeyine göre dağılımı şöyledir: 15 ikinci sınıf öğretmeni, 28 üçüncü sınıf öğretmeni, 22 dördüncü sınıf öğretmeni ve 40 beşinci sınıf öğretmeni. (Not: Birinci sınıf öğretmen ve öğrencileri araştırmaya dâhil edilmemiştir). Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşları 23 ile 42 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 28 yıl civarındadır (standart sapma=3.61). Benzer şekilde, öğretmenlerin mesleki tecrübesi 1 ile 17 yıl arasında değişmekte olup, ortalama olarak 5 yıl civarındadır (standart sapma=3.19). Buna ek olarak, araştırmaya 595'i erkek ve 653'ü de kız olmak üzere toplam 1248 ilköğretim öğrencisi katılmıştır (bakınız Tablo 1). Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımı şöyledir: 196 ikinci sınıf öğrencisi, 250 üçüncü sınıf öğrencisi, 226 dördüncü sınıf öğrencisi ve 576 beşinci sınıf öğrencisi.

Tablo 1. Katılımcılar hakkında bilgi

Katılımcı türü	Demografik özellik	Frekans (f)	Yüzde (%)
Öğretmen	Erkek	48	45,7
	Kadın	57	54,3
	2. sınıf	15	14,3
	3. sınıf	28	26,7
	4. sınıf	22	21
	5. sınıf	40	38,1
	Toplam	105	100
Öğrenci	Erkek	595	47,7
	Kız	653	52,3
	2. sınıf	196	15,7
	3. sınıf	250	20
	4. sınıf	226	18,1
	5. sınıf	576	46,2
	Toplam	1248	100

Araştırmaya toplam 15 farklı ilden öğretmen ve öğrenciler katılmıştır. Katılımcıların illere göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir. Tablo 2’ye göre, *Aksaray*’dan 4 öğretmen ve 28 öğrenci, *Ankara*’dan 6 öğretmen ve 58 öğrenci, *Bingöl*’den 2 öğretmen ve 30 öğrenci, *Bitlis*’ten 4 öğretmen ve 56 öğrenci, *Gaziantep*’ten 2 öğretmen ve 18 öğrenci, *Hatay*’dan 2 öğretmen ve 21 öğrenci, *İstanbul*’dan 8 öğretmen ve 94 öğrenci, *Karaman*’dan 2 öğretmen ve 39 öğrenci, *Konya*’dan 44 öğretmen ve 584 öğrenci, *Mardin*’den 7 öğretmen ve 29 öğrenci, *Muş*’tan 5 öğretmen ve 90 öğrenci, *Nevşehir*’den 5 öğretmen ve 82 öğrenci, *Niğde*’den 4 öğretmen ve 13 öğrenci, *Şanlıurfa*’dan 8 öğretmen ve 59 öğrenci ve *Şırnak*’tan da 2 öğretmen ve 47 öğrenci araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların illere göre dağılımı

İl Adı	Öğretmen (n=105)	Öğrenci (n=1248)	Toplam (n=1353)
	f (%)	f (%)	f (%)
1 Aksaray	4 (3,8)	28 (2,2)	32 (2,4)
2 Ankara	6 (5,7)	58 (4,6)	64 (4,7)
3 Bingöl	2 (1,9)	30 (2,4)	32 (2,4)
4 Bitlis	4 (3,8)	56 (4,5)	60 (4,4)
5 Gaziantep	2 (1,9)	18 (1,4)	20 (1,5)
6 Hatay	2 (1,9)	21 (1,7)	23 (1,7)
7 İstanbul	8 (7,6)	94 (7,5)	102 (7,5)
8 Karaman	2 (1,9)	39 (3,1)	41 (3)
9 Konya	44 (41,9)	584 (46,8)	628 (46,4)
10 Mardin	7 (6,7)	29 (2,3)	36 (2,7)
11 Muş	5 (4,8)	90 (7,2)	95 (7)
12 Nevşehir	5 (4,8)	82 (6,6)	87 (6,4)
13 Niğde	4 (3,8)	13 (1)	17 (1,3)
14 Şanlıurfa	8 (7,6)	59 (4,7)	67 (5)
15 Şırnak	2 (1,9)	47 (3,8)	49 (3,6)

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan ilköğretim öğretmen ve öğrencilerinin *bilgi* kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri ortaya çıkarmak amacıyla onların her birinden “*Bilgi . . . gibidir, çünkü . . .*” cümlesini tamamlaması istendi. Bu amaç için öğretmenlere, sayfanın en üstünde bu ibarenin yazılı olduğu boş bir kâğıt verildi ve onlardan bu ibareyi kullanarak ve sadece tek bir *zihinsel imge* (ya da *metafor*) üzerinde yoğunlaşarak düşüncelerini dile getirmeleri istendi. Bu proje bir ev ödevi projesi niteliğindedir ve öğretmenlere bu projeyi tamamlamaları için bir haftalık süre tanındı. Bu süre zarfında öğretmenler aynı yolu izleyerek kendi öğrencilerinden de *bilgi* kavramına ilişkin bir benzetme üretmelerini istedi. Metaforun bir araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda *gibi* kavramı genellikle *metaforun konusu* ile *metaforun kaynağı* arasındaki bağı daha net bir şekilde çağrıştırmak için kullanılmaktadır. Bu araştırmada *çünkü* kavramına da yer verilerek, katılımcıların kendi metaforları için bir *gerekçe* veya *mantıksal dayanak* sunmaları da istendi. Öğretmen ve öğrencilerin kendi el yazılarıyla kaleme aldıkları bu kompozisyonlar, bu araştırmada temel veri kaynağı olarak kullanıldı.

2.3. Verilerin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması

Katılımcıların geliştirdikleri metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci, aşağıdaki beş aşamada gerçekleştirildi: (1) adlandırma aşaması, (2) eleme ve arıtma aşaması, (3) derleme ve kategori geliştirme aşaması, (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması ve (5) nicel veri analizi için verileri SPSS paket programına aktarma aşaması.

Adlandırma aşaması: Bu aşamada öncelikle katılımcılar tarafından üretilen metaforların alfabetik sıraya göre geçici bir listesi yapıldı. Bu amaç doğrultusunda ilköğretim öğretmen ve öğrencilerinin yazılarında belli bir metaforun belirgin bir şekilde dile getirilip getirilmediğine bakıldı. Bu aşamada basitçe her katılımcının sunduğu kâğıtta dile getirilen metafor kodlandı (örneğin: *beyin, sevgi, ilaç, güneş, ışık, vb*). Herhangi bir metafor imgesini içermeyen kâğıtlar ile boş bırakılan kâğıtlar da daha sonra elenmek üzere işaretlendi.

Eleme ve arıtma aşaması: Bu aşamada, katılımcıların ürettikleri metaforlar tekrar gözden geçirilerek, her metafor imgesi (1) *metaforun konusu*, (2) *metaforun kaynağı* ve (3) *metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişki* bakımlarından analiz edildi. Başlangıçta daha çok sayıda öğretmen ve öğrenciden metafor yazması istenmesine karşın sadece 1353 katılımcının sunduğu metaforlar bu araştırma için bir değerlendirmeye tabi tutuldu. Araştırma kapsamı dışında bırakılan 38 öğretmen ve 347 öğrenci kâğıtları ise aşağıdaki dört temel gerekçeye dayalı olarak ayıklandı.

(a) *Herhangi bir metafor kaynağını içermeyen kâğıtlar.* Bu ölçüte dayalı olarak ayıklanan katılımcı kâğıtları genellikle *bilgi* kavramına ilişkin geleneksel tanımlamalara yer veremekteydi. Örneğin: “*Bilgi gözlem yoluyla elde edilen kavrayışların tümüdür. . .*” (Öğretmen, Konya, 3, K, 26–3).*

* *Not:* Bir metafor imgesini kimin ürettiğine ilişkin kişisel bilgiler, (burada olduğu gibi ve bundan sonraki bütün doğrudan alıntılarda) söz konusu metafor imgesinin hemen sonundaki parantez içinde kodlanmış olarak verilmektedir. Bu kodların anlamları şöyledir: (1) Metafor imgesinin kime ait olduğunu belirtmek için **öğretmen** ve **öğrenci** sözcükleri kullanılmıştır. (2) Öğretmen ve öğrencilerin bağlı oldukları okulların yerlerini belirtmek için **şehir isimleri** kullanılmıştır. (3) Katılımcıların sınıf düzeylerini temsil etmek için şehir isminden hemen sonra

(b) *Metafora ilişkin herhangi bir gerekçenin (ya da mantıksal dayanağın) sunulmadığı kâğıtlar.* Bu basamakta, katılımcılar tarafından üretilen her metafordaki *mantıksal dayanak* (yani, *niçin öyle olduğuna ilişkin ileri sürülen sebepler*) analiz edildi. Örneğin “*Bilgi arların çiçek çiçek dolaşıp topladığı balözü gibidir.*” (Öğrenci, Konya, 5, E) şeklindeki bir metafor imgesinde her ne kadar, *metaforun konusu* (yani, *bilgi*) ve *metaforun kaynağı* (yani, *balözü*) belirgin olmasına karşın, söz konusu bu metaforun neden önemli olduğu veya hangi gerekçeye dayalı olarak ileri sürüldüğü açıkça belli değildir. Bu örnekte de olduğu gibi, bu kritere dayalı olarak elenen metafor imgeleri sadece bir cümleden ibaretti.

(c) *Bilgi kavramının daha iyi anlaşılmasına herhangi bir katkısı olmayan metaforlar.* Örneğin: “*Bilgi cetvele benzer, çünkü cetvel ile çizgi çizdiğimiz zaman düzğün olur. Biz de bilgi alırsak defterimize düzğün bir çizgi çizeriz.*” (Öğrenci, Konya, 5, K) şeklindeki bir metafor imgesinde *metaforun konusu* ve *metaforun kaynağı* belirgin olmasına karşın, söz konusu bu metaforun *bilgi* kavramını daha iyi açıklamada herhangi bir fayda sağlamadığı (yani, *metaforun kaynağından metaforun konusuna atfedilebilecek herhangi bir önemli özelliği içermediği*) görülmektedir.

(d) *Birden fazla kategoriye ait özellikleri içeren metaforlar.* Bu kritere dayalı olarak, aynı metafor imgesi içinde birden çok fikri ele alan katılımcıların ileri sürdükleri mantıksal dayanaklar ne kadar güçlü olursa olsun, bu tür metaforlar araştırma kapsamı dışında bırakıldı. Örneğin: “*Bilgi ekmeğe benzer, çünkü ekmek insanı her şeyden korur. Bir insan ekmek yemeyince zayıflar ve gücünü kaybeder. Bilgi de böyledir. Bilgisiz bir insanın hiçbir gücü yoktur. Ekmek bizim için ne kadar değerliyse, bilgi de o kadar değerlidir.*” (Öğrenci Konya, 4, K). Dikkat edilirse, bu metaforu geliştiren katılımcının bilginin hangi özelliğini daha çok ön plana çıkarmaya çalıştığı açıkça belli değildir. Diğer bir ifadeyle, bu metafor başlıca üç kategoriye (*besin/gıda olarak bilgi, koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi ve değerli bir varlık olarak bilgi* kategorilerine) ait özellikler içermektedir ve bu nedenle de araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Derleme ve kategori geliştirme aşaması: Katılımcıların *zayıf yapıları metafor imgelerini* içeren toplam 385 adet kâğıdın ayıklanmasından sonra, toplam 106 adet *geçerli metafor imgesi* elde edildi. Bu aşamada, bu metaforlar tekrar alfabetik sıraya göre dizildi ve ham veriler üçüncü kez tekrar gözden geçirilerek her metaforu temsil eden öğretmen ve öğrenci kompozisyonlarından birer *örnek metafor ifadesi* seçildi. Böylece, 106 metaforun her biri için onu en iyi temsil ettiği varsayılan öğretmen ve öğrenci metafor imgelerinin derlenmesiyle birlikte bir *metafor listesi* oluşturuldu. Bu liste, iki temel amaca yönelik olarak derlendi: (a) metaforların belli bir kategori altında toplanmasında bir başvuru kaynağı olarak kullanmak ve (b) bu araştırmanın veri analiz sürecini ve yorumlarını geçerli kılmak.

Ancak, belirtmek gerekir ki öğretmen ve öğrencilerin kendi el yazılarıyla kaleme aldıkları metafor kompozisyonları, bir cümle ile bir sayfa arasında değişti. Dolayısıyla, seçilen metafor ifadesinin çok uzun olduğu durumlarda, katılımcıların kendi sözcükleri ve anlatım dili korunarak metaforun sadece en önemli boyutları

2, 3, 4 ve 5 rakamları kullanılmıştır. (4) Katılımcıların cinsiyetlerini belirtmek içinse E ve K harfleri kullanılmıştır. (5) Öğretmenler tarafından üretilen metaforlarda, ayrıca, öğretmenin yaşını ve mesleki tecrübesini belirtmek amacıyla 26-3 gibi çift sayı kullanılmıştır; ilk sayı öğretmenin yaşını ve ikinci sayı da öğretmenin yıl olarak mesleki tecrübesini göstermektedir.

aktarıldı. Aktarılmayan sözcükleri, cümleleri veya paragrafları simgelemek için de metafor ifadesinde yan yana üç nokta (. . .) kullanıldı.

Bu aşamada, ayrıca, katılımcılar tarafından kaleme alınan örnek bireysel metafor ifadelerinden yola çıkarak, bu metaforlar *bilgi* olgusuna ilişkin olarak sahip oldukları ortak özellikler bakımından 12 kavramsal kategori altında toplandı. Bunun için özellikle 106 metafor hakkında oluşturulan *örnek metafor* listesi baz alındı ve her metafor imgesinin *bilgi* olgusunu nasıl kavramsallaştırdığına bakıldı. Daha sonra her metafor imgesi bilgiye ilişkin sahip olduğu perspektif bakımından belli bir kodla kodlandı (örneğin: *başvuru kaynağı olarak bilgi, yol gösterici olarak bilgi, güç olarak bilgi, vb*).

Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması: *Geçerlik ve güvenilirlik* bir araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak (veya artırmak) için kullanılan en önemli iki ölçüttür. “Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır” (Yıldırım & Şimşek, 2005, s. 257). Bu araştırmaya özgü olarak, araştırma sonuçlarının geçerliğini sağlamak amacıyla iki önemli süreç gerçekleştirildi: (a) Veri analiz süreci (özellikle de 12 kavramsal metafor kategorisine nasıl ulaşıldığı) detaylı bir şekilde açıklandı. (b) Araştırmada elde edilen 106 metaforun her biri için onu en iyi temsil ettiği varsayılan bir katılımcı metafor imgesi derlendi ve bu metafor imgelerinin tümüne bulgular kısmında yer verildi.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan 12 kavramsal kategori altında verilen metaforların söz konusu kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini teyit etmek amacıyla *uzman görüşüne* başvuruldu. Bu amaç doğrultusunda, aynı programda ders veren bir öğretim üyesine iki liste verildi: (a) 106 adet örnek metafor imgelerinin alfabetik sıraya göre dizili olduğu bir liste ve (b) 12 kavramsal kategorinin özellikleriyle birlikte rastgele dizili olduğu bir liste (bakınız Ek 1). Uzmanın bu iki listeyi de kullanarak birinci listedeki metafor imgelerini ikinci listedeki 12 kavramsal kategoriyle (hiçbir metafor imgesini dışarıda bırakmayacak şekilde) eşleştirmesi istendi. Daha sonra, uzmanın yaptığı eşleştirmeler araştırmacının kendi kategorileriyle karşılaştırıldı. Karşılaştırmalarda *görüş birliği* ve *görüş ayrılığı* sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994) formülü (Güvenirlilik= $\frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplandı. Yazarlara göre, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. Bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında %96 oranında bir *uzlaşma* (güvenirlilik) sağlanmıştır. Güvenirlilik çalışması kapsamında görüşüne başvurulmuş uzman, *melek* metaforunu 5. kategori yerine 6. kategoriyle ve *aile* metaforunu da 7. kategori yerine 5. kategoriyle ilişkilendirmiştir. Uzman ayrıca, 11. kategoride yer alan iki metaforu (*yemek* ve *yiyecek*) 1. kategoriyle ilişkilendirmiştir. Bu durumda Güvenirlilik= $\frac{102}{102+4}=0.96$ olarak hesaplanmıştır.

Nicel veri analizi için verilerin SPSS paket programına aktarılması: Toplam 106 adet metaforun belirlenmesinden ve bu metaforların oluşturduğu 12 adet kavramsal kategorinin geliştirilmesinden sonra, bütün veriler SPSS istatistik programına aktarıldı. Bu işlemden sonra, ilk olarak 106 metaforu ve 12 kategoriyi temsil eden katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplandı. Daha sonra, 12 kavramsal kategorinin katılımcı türüne (öğretmen ve öğrenci) göre ve öğrencilerin sınıf düzeyi ve

cinsiyeti bakımlarından farklılık gösterip göstermediğini sınamak için üç adet *Pearson χ^2* testi uygulandı ve sonuçlar analiz edilerek yorumlandı.

3. BULGULAR

Bu araştırmada elde edilen genel bulgulara göre, ilköğretim birinci kademe öğretmen ve öğrencileri *bilgi* kavramına ilişkin olarak toplam 106 adet *geçerli metafor* üretmiştir. Öğretmenler toplamda 43 ve öğrenciler de 90 adet metafor geliştirmiştir. Toplam 106 metafordan 16 metafor sadece öğretmenler tarafından, 63 metafor sadece öğrenciler tarafından ve geriye kalan 27 metafor da hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından ortak olarak geliştirilmiştir. Ayrıca, toplam 106 metafordan 12 tanesi sadece bir katılımcı tarafından üretilmiştir. Geriye kalan 94 metaforu temsil eden katılımcı sayısı ise 2 ile 164 arasında değişmekte olup metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 13'tür. Böylelikle, toplam 106 metafordan sadece 22'si 13 (ortalama civarında) veya 13'ten fazla (ortalamanın üzerinde) bir katılımcı grubu tarafından geliştirilmiştir (bakınız Tablo 3). Geriye kalan 84 metafor ise 13'ten daha az sayıda (ortalamanın altında) bir katılımcı grubu tarafından üretilmiştir.

Tablo 3. 13 ve üzeri katılımcı tarafından üretilen başat metafor imgeleri (n=22)

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Kitap	-----	164 (13,1)	164 (12,1)
Su	11 (10)	79 (6,3)	90 (6,7)
Hazine	2 (1,9)	78 (6,3)	80 (5,9)
Öğretmen	-----	72 (5,8)	72 (5,3)
Akıl	-----	71 (5,7)	71 (5,2)
Bilgisayar	-----	70 (5,6)	70 (5,2)
Güneş	6 (5,7)	56 (4,5)	62 (4,6)
Işık	9 (8,6)	40 (3,2)	49 (3,6)
Ağaç	-----	41 (3,3)	41 (3)
Aile	-----	27 (2,2)	27 (2)
Araba	1 (1)	26 (2,1)	27 (2)
Çiçek	-----	26 (2,1)	26 (1,9)
Okul	-----	24 (1,9)	24 (1,8)
Zekâ	-----	24 (1,9)	24 (1,8)
Düşünce	-----	22 (1,8)	22 (1,6)
Sevgi	7 (6,7)	15 (1,2)	22 (1,6)
Beyin	-----	20 (1,6)	20 (1,5)
Hava	-----	20 (1,6)	20 (1,5)
Altın	1 (1)	18 (1,4)	19 (1,4)
Anahtar	4 (3,8)	15 (1,2)	19 (1,4)
Televizyon	-----	16 (1,3)	16 (1,2)
Oyun	-----	13 (1)	13 (1)

Bu bölümde, ilk olarak *bilgi* kavramına ilişkin bu araştırmada geliştirilen 12 kavramsal kategori ve her bir kategorinin sahip olduğu özellikler doğrudan alıntılarla da desteklenerek tanıtılmaktadır. Daha sonra, bu kavramsal kategoriler katılımcı türü ve öğrencilerin sınıf düzeyi ve cinsiyeti bakımlarından karşılaştırılmaktadır.

3.1. Kavramsal Kategoriler

Kategori 1: Besin (Gıda) Olarak Bilgi

Tablo 4, *besin (gıda) olarak bilgi* kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 4'e göre, bu kategoriyi toplamda 32 katılımcı (%2,4) ve 9 metafor (%8,49) temsil etmektedir. Öğretmenler bu kategoriye ait herhangi bir metafor üretmemiştir. Buna ek olarak, bu kategoriyi oluşturan bütün metaforlar ortalamanın altında bir değer almıştır.

Tablo 4. *Besin (gıda) olarak bilgi*

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Bisküvi	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Domates	----	5 (0,4)	5 (0,4)
Elma	----	4 (0,3)	4 (0,3)
Gübre	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Kiraz	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Koyun	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Muz	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Portakal	----	6 (0,5)	6 (0,4)
Toprak	----	5 (0,4)	6 (0,4)
Toplam katılımcı	----	32 (2,6)	32 (2,4)
Toplam metafor	----	9 (10)	9 (8,49)

Besin (gıda) olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda özetlemek mümkündür:

1. Bilgi, insan beyni için bir vitamin kaynağıdır. Örneğin:

“Bilgi *elma* gibidir, çünkü vitamindir.” (Öğrenci, Bitlis, 3, E)

“Bilgi *gübre* gibidir. Çünkü gübre fidanları besler. Bilgi de aklımızı besler. . .”

(Öğrenci, Karaman, 5, E)

“Bilgi *kiraza* benzer, çünkü yedikçe vitamin alırız.” (Öğrenci, Ankara, 2, E)

“Bilgi *koyun* gibidir, çünkü ondan besleniriz.” (Öğrenci, Konya, 2, E)

“Bilgi *muza* benzer. Çünkü muzun vitamini vardır. Bilginin de vitamini vardır.” (Öğrenci, Konya, 5, E)

“Bilgi *toprağa* benzer, çünkü bizi besler.” (Öğrenci, Bitlis, 5, K)

2. Bilgi, insanın sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlar. Örneğin:

“Bilgi *domates* gibidir. Çünkü domates yersek domates gibi kırmızı kanımız olur. Kanımız çok olunca da sağlıklı yaşarız.” (Öğrenci, Konya, 3, K)

“Bilgi *toprak* gibidir, çünkü toprak bizim besin kaynağımızdır. Bütün ağaçlar, meyveler, sebzeler, vb toprakta yetişir. Bilgi de bizim yaşam kaynağımızdır, sağlıklı yaşamamız ona bağlıdır. . .” (Öğretmen, Bitlis, 3, E, 28–3)

3. Bilgi, insan zekâsının aktif olarak çalışmasını sağlar. Örneğin:

“Bilgi *bisküviye* benzer, çünkü bisküvi yiyince zekân çalışır. Zekân çalışınca da bilgin artar. . .” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“Bilgi *portakala* benzer. Çünkü portakal benim sağlıklı beslenmemi sağlar. Kalsiyum ve vitamin depolar. . . Bilgi de zekâyı çalıştırır.” (Öğrenci, Konya, 5, K)

Kategori 2: Dinamik (Gelişen) Bir Olgu Olarak Bilgi

Tablo 5, *dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi* kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 5’e göre, bu kategoriyi toplamda 108 katılımcı (%8) ve 10 metafor (%9,43) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 4 ve öğrenciler de 9 adet metafor üretmiştir. Bu kategorideki başat metafor imgeleri şunlardır: *düşünce* (n=22), *sevgi* (n=22) ve *beyin* (n=20). Buna ek olarak, *bebek*, *kültür* ve *sevgi* benzetmeleri öğretmen ve öğrenciler tarafından ortak olarak üretilmiştir.

Tablo 5. Dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Alışveriş	-----	2 (0,2)	2 (0,1)
Bebek	2 (1,9)	4 (0,3)	6 (0,4)
Beyin	-----	20 (1,6)	20 (1,5)
Bitki	-----	10 (0,8)	10 (0,7)
Düşünce	-----	22 (1,8)	22 (1,6)
Fidan	3 (2,9)	-----	3 (0,2)
Kültür	1 (1)	5 (0,4)	6 (0,4)
Sevgi	7 (6,7)	15 (1,2)	22 (1,6)
Spor	-----	3 (0,2)	3 (0,2)
Teknoloji	-----	5 (0,4)	5 (0,4)
Toplam katılımcı	13 (12,4)	95 (7,6)	108 (8)
Toplam metafor	4 (9,09)	9 (8,49)	10 (9,43)

Dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, zamanla gelişen bir olgudur. Örneğin:

“Bilgi yeni doğmuş bir *bebek* gibidir, çünkü zamanla büyür ve gelişir. . .”

(Öğretmen, Şanlıurfa, 5, K, 25–3)

“Bilgi *beyin* gibidir. Çünkü ders çalıştığımızda beynimizde bilgi oluşur ve böylece beynimiz gelişir.” (Öğrenci, Bingöl, 4, K)

“Bilgi *düşünceye* benzer. Çünkü düşündükçe bilgimiz artar. . .” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“Bilgi *bitki* gibidir, çünkü sürekli büyür ve gelişir. Bilgi de bitki gibi büyür ve gelişir. . .” (Öğrenci, Ankara, 5, E)

“Bilgi *fidan* gibidir, çünkü bilgi önce tazecek beyinlere bir tohum olarak ekilir, daha sonra bu tohum büyür ve gelişir. . .” (Öğretmen, Konya, 5, K, 25–2)

“Bilgi *teknolojiye* benzer, çünkü teknoloji gelişir, bilgi de gelişir.” (Öğrenci, Ankara, 3, E)

2. Bilgi, başkalarıyla paylaşıldıkça çoğalan bir olgudur. Örneğin:

“Bilgi *alışveriş* gibidir, çünkü öğrendiklerimizi başkalarıyla paylaşıyoruz. Böylece yeni bilgiler kazanırız.” (Öğrenci, Konya, 4, E)

“*Bilgi sevgiye benzer. Çünkü paylaştıkça çoğalır. . .*” (Öğrenci, Konya, 5, E)
“*Bilgi sevgi gibidir, çünkü paylaşıldıkça büyür, gelişir ve değerlenir. . .*”
(Öğretmen, Konya, 3, E, 25–1)

3. Bilginin gelişimi süreklilik arz eder. Örneğin:

“*Bilgi bebek gibidir. Çünkü bebeğe bakmazsan büyüyemez, gelişemez. Bilgiye de önem vermezsen gelişemez.*” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“*Bilgi kültür gibidir. Çünkü bilgi edindikçe kültürümüz gelişir.*” (Öğrenci, Bingöl, 4, E)

“*Bilgi kültüre benzer, çünkü bilgi kuşaktan kuşağa aktarılıp gelişmekte ve ilerlemektedir. Bu yönüyle bilgi tıpkı kültür gibidir, çünkü kültür de kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. . . Kısacası, kültür de bilgi de kuşaktan kuşağa aktarıldıkça ve paylaşıldıkça çoğalmaktadır.*” (Öğretmen, Nevşehir, 4, K, 32–8)

“*Bilgi spor gibidir. Çünkü spor insanların vücudunu geliştirir. Bilgi de öyledir. Çünkü o da insanların zekâsını geliştirir.*” (Öğrenci, Şanlıurfa, 4, E)

Kategori 3: Güç (Kontrol Aracı) Olarak Bilgi

Tablo 6, güç (kontrol aracı) olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 6’ya göre, bu kategoriye toplamda 22 katılımcı (%1,6) ve 8 metafor (%7,54) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 7 ve öğrenciler de 3 adet metafor üretmiştir. Bu kategoriye oluşturan metaforlardan hiçbiri ortalamanın üzerinde bir değer alamamıştır, ancak silah metaforu diğer benzetmelere kıyasla daha çok sayıda katılımcı tarafından zikredilmiştir. Buna ek olarak, ateş ve silah benzetmeleri öğretmen ve öğrenciler tarafından ortak olarak dile getirilmiştir.

Tablo 6. Güç (kontrol aracı) olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Aslan	-----	3 (0,2)	3 (0,2)
Ateş	2 (1,9)	2 (0,2)	4 (0,3)
Direksiyon	1 (1)	-----	1 (0,1)
Gemi kaptanı	3 (2,9)	-----	3 (0,2)
Kral	2 (1,9)	-----	2 (0,1)
Kılıç	1 (1)	-----	1 (0,1)
Mızrak	1 (1)	-----	1 (0,1)
Silah	5 (4,8)	2 (0,2)	7 (0,5)
Toplam katılımcı	15 (14,3)	7 (0,6)	22 (1,6)
Toplam metafor	7 (15,90)	3 (3,33)	8 (7,54)

Güç (kontrol aracı) olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, güç ve otoritenin simgesidir. Örneğin:

“*Bilgi aslan gibidir, çünkü aslan güçlüdür. Güçlü olduğu için de kimse aslana dokunamaz. . .*” (Öğrenci, Hatay, 5, E)

“*Bilgi ateşe benzer, çünkü ateş küçücükken körüklenir, dev bir alev olur ve önüne çıkan her şeyi yakar küll eder. Bilgi de öyledir, insanın önündeki bütün engelleri yok eder.*” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“*Bilgi ateş gibidir, çünkü ateşin gücünde demir gibi en sert maddeler dahi bel bükür, kendini şekil değiştirmek üzere ateşin ellerine teslim eder. Bilginin gücünde ise cehalet boyun eğer, en katı tutumlar bile demirin ateşle birlikte erimesi gibi yumuşar, esnek bir hale gelir. Erittiğimiz demire istediğimiz şekli verebileceğimiz gibi, katı tutumlarda olan insana da aynı biçimde şekil verebiliriz. Önemli olan her ikisini de nasıl kullanacağımızı bilmektir. . .*” (Öğretmen, Hatay, 5, K, 28–5)

“*Bilgi kılıç gibidir, çünkü kılıç bir savunma silahıdır. Kılıcı üreten usta kılıcı niye ürettiğini ve bu kılıçla neler yapılabileceğini çok iyi bilir. . . Savaşta kılıç kimin elinde ise güç ondadır. Hayatta da bilgi kimin elinde ise güç ondadır. . .*” (Öğretmen, Niğde, 3, E, 27–4)

“*Bilgi silah gibidir, çünkü savaş alanındaki bir askerın en çok ihtiyaç duyduğu şey cephanedir. İnsan da hayat denen savaşta en çok bilgiye ihtiyaç duyar.*” (Öğrenci, Konya, 4, E)

2. Bilgili insan çevresine egemen olur. Örneğin:

“*Bilgi bir arabanın direksiyonu gibidir, çünkü direksiyon sende ise istediğin yere rahatlıkla gidebilirsin. Direksiyon sende değilse rüzgâr alır götürür seni kendince. . .*” (Öğretmen, Konya, 3, E, 30–5)

“*Bilgi kral gibidir, çünkü kral gücü yettiğinde insanlara ve olaylara hükmeder. Bilgili olan kişi de bilgisi dâhilinde çevresinde olup bitenlere hâkimdir. . . Nasıl ki güç bir kralın kendi krallığını yönetmesini sağlayan bir gereklilikse, bilgi de bizim içinde yaşadığımız dünyayı ve bu dünyadaki çeşitli olayları yönetmemiz için gereklidir. . . İnsan hayatında bilgisiz ya da cahil olduğunda tıpkı gücünü kaybetmiş bir kral gibi kendini güçsüz hisseder.*” (Öğretmen, Niğde, 4, K, 25–2)

“*Bilgi bir kişinin en büyük silahı gibidir, çünkü bilgi kişiyi diğer insanlardan üstün kılar. İnsan bilgisi sayesinde içinde yaşadığı dünyayı egemenliği altına alır. . .*” (Öğretmen, Konya, 4, K, 26–1)

3. Bilginin nasıl kullanıldığı büyük önem arz etmektedir. Örneğin:

“*Bilgi bir geminin kaptanı gibidir, çünkü geminin doğru rotada ilerleyebilmesi kaptanın bilgi ve birikimini nasıl işe koşturduğuna bağlıdır. . .*” (Öğretmen, Niğde, 5, E, 30–4)

“*Bilgi iki uçlu bir mızrağa benzer. Mızrak bir ucuyla insanları bilgeliğe, mutluluğa ve iç huzura kavuştururken diğer tarafıyla kötü emeller için kullanıldığında insanı felakete sürükleyen ve onun sonunu hazırlayan çok zararlı bir silaha dönüşür. . .*” (Öğretmen, Niğde, 5, K, 28–5)

Kategori 4: Başvuru Kaynağı Olarak Bilgi

Tablo 7, başvuru kaynağı olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 7’ye göre, bu kategoriye toplamda 375 katılımcı (%27,7) ve 11 metafor (%10,37) temsil etmektedir. Öğretmenler bu kategoriye ait herhangi bir metafor üretmemiştir. Bu kategorideki başat metaforlar şunlardır: *kitap* (n=164), *öğretmen* (n=72), *bilgisayar* (n=70), *okul* (n=24) ve *televizyon* (n=16).

Tablo 7. Başvuru kaynağı olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Ansiklopedi	----	12 (1)	12 (0,9)
Bilgisayar	----	70 (5,6)	70 (5,2)
Bilim adamı	----	5 (0,4)	5 (0,4)
Gazete	----	5 (0,4)	5 (0,4)
İnternet	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Kitap	----	164 (13,1)	164 (12,1)
Kütüphane	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Okul	----	24 (1,9)	24 (1,8)
Öğretmen	----	72 (5,8)	72 (5,3)
Sözlük	----	1 (0,1)	1 (0,1)
Televizyon	----	16 (1,3)	16 (1,2)
Toplam katılımcı	----	375 (30)	375 (27,7)
Toplam metafor	----	11 (12,22)	11 (10,37)

Başvuru kaynağı olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, insan öğrenmesine kaynaklık yapar. Örneğin:

“Bilgi *ansiklopediye* benzer, çünkü ansiklopedide bolca bilgi vardır.”

(Öğrenci, İstanbul, 3, E)

“Bilgi *internet* gibidir. Çünkü internette çok bilgi vardır. İnternette bilgi olmasaydı şu an bilgi diye bir şey olmazdı.” (Öğrenci, Muş, 2, E)

“Bilgi *kitap* gibidir, çünkü kitap bilgiyle doludur.” (Öğrenci, Aksaray, 4, E)

“Bilgi *kütüphane* gibidir, çünkü içi bilgi doludur. Bu yüzden bilgiye benzer.” (Öğrenci, Ankara, 3, E)

2. Bilgi, insan öğrenmesini gerçekleştirir. Örneğin:

“Bilgi *bilgisayara* benzer, çünkü bilgisayar bize bilgi öğretir.” (Öğrenci,

Konya, 2, E)

“Bilgi *bilim adamı* gibidir, çünkü aklımıza bilgi verir.” (Öğrenci, Bingöl, 4, K)

“Bilgi *okula* benzer. Çünkü okula geldiğimizde bilgi alırız. . .” (Öğrenci, Hatay, 5, K)

“Bilgi *öğretmene* benzer, çünkü öğretmen çocuklara bilgi verir.” (Öğrenci, Ankara, 2, K)

“Bilgi *televizyona* benzer. Çünkü televizyon seyrederken bilgi alırız. . .” (Öğrenci, Konya, 4, E)

3. Bilgi edinimi aktif bir çabayı gerektirir. Örneğin:

“Bilgi *gazeteye* benzer. Çünkü gazetelerde bilgi vardır. . . Bir olay olunca gazeteler onu haber olarak yazarlar. Biz de gazete okuyarak o olayı öğreniriz.” (Öğrenci, Şanlıurfa, 5, K)

“Bilgi *sözlüğe* benzer. Çünkü *sözlüğün* içinde bir sürü bilgi var ve *sözlüğün* içindeki bilmediğimiz sözcüklerin anlamına bakarak onları öğreniriz.” (Öğrenci, Şanlıurfa, 5, K)

Kategori 5: Koruyucu, Kurtarıcı ve İyileştirici Olarak Bilgi

Tablo 8, *koruyucu, kurtarıcı ve iyileştirici olarak bilgi* kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 8’e göre, bu kategori toplamda 39 katılımcı (%2,9) ve 7 metafor (%6,60) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 2 ve öğrenciler de 6 adet metafor üretmiştir. Bu kategoriye oluşturan metaforlardan hiçbiri ortalamanın üzerinde bir değer alamamıştır. Buna ek olarak, *ilaç* metaforu hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından ortak olarak dile getirilmiştir.

Tablo 8. *Koruyucu, kurtarıcı ve iyileştirici olarak bilgi*

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Ambulans	----	7 (0,6)	7 (0,5)
Doktor	----	9 (0,7)	9 (0,7)
İlaç	2 (1,9)	4 (0,3)	6 (0,4)
Kostüm	1 (1)	----	1 (0,1)
Melek	----	6 (0,5)	6 (0,4)
Polis	----	7 (0,6)	7 (0,5)
Soba	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Toplam katılımcı	3 (2,9)	36 (2,9)	39 (2,9)
Toplam metafor	2 (4,54)	6 (6,66)	7 (6,60)

Koruyucu, kurtarıcı ve iyileştirici olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, insanı kötülüklerden korur. Örneğin:

“Bilgi *kostüme* benzer. Çünkü nasıl ki bir insan kostüm olmadan çıplak olursa, bilgisizlikte de çıplaktır. İnsan, kostümle bir kılığa girer ve korunur. Ne kadar bilgi edinirse de, o kadar kaliteli bir kostümü olur. . .” (Öğretmen, Şanlıurfa, 2, K, 26–4)

“Bilgi *melek* gibidir. Çünkü melekler bizi kötülüklerden korur.” (Öğrenci, Konya, 5, K)

“Bilgi *polise* benzer, çünkü polis bizi hürsüzlardan koruyor bilgi de bizi cahillikten koruyor.” (Öğrenci, Konya, 2, E)

“Bilgi *soba* gibidir, çünkü soba insanların üşmesini engeller. Bilgi de insanların cahil kalmasını engeller. . .” (Öğrenci, Şanlıurfa, 4, E)

2. Bilgi, insanın hayatını kurtarır. Örneğin:

“Bilgi *ambulans* gibidir. Çünkü ambulans yaralı hastaları hastaneye götürür. . . Ambulans insanın hayatını kurtarır. Bilgi de insanın hayatını kurtarır.” (Öğrenci, Şanlıurfa, 4, K)

3. Bilgi, insanı tedavi ederek iyileştirir. Örneğin:

“Bilgi *doktor* gibidir. Çünkü doktor bizi iyi eder.” (Öğrenci, Muş, 2, K)

“Bilgi **ilaca** benzer. Çünkü insan ilaç içince bir iyileşme hisseder. Bilgi de insanın aklını yeniler.” (Öğrenci, Konya, 2, K)

“Bilgi **ilaç** gibidir, çünkü ilaç yeri geldiğinde hastalığı ne kadar iyileştiriyorsa ve insana ne kadar rahatlık hissi veriyorsa, bilgi de insana o kadar faydalı olmaktadır. Bunun yanında uygun dozda kullanılmayan bir ilaç hasta için ne kadar zararlıysa, gereksiz bilgiler de bir insan için o derece tehlikelidir. . . Kısacası bilgi ilaca benzer. Yeri geldiğinde çok şiddetli bir uyuşturucu, yeri geldiğinde çok etkili bir sakinleştirici, yeri geldiğinde yaşam sebebi, yeri geldiğinde de ölüm veya yok olma nedeni olabilir.” (Öğretmen, Muş, 2, K, 28-4)

Kategori 6: Yol Gösterici Olarak Bilgi

Tablo 9, yol gösterici olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 9’a göre, bu kategoriyi toplamda 148 katılımcı (%10,9) ve 11 metafor (%10,37) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 9 ve öğrenciler de 7 adet metafor üretmiştir. Bu kategorideki başat metaforlar güneş (n=62) ve ışık (n=49) olmuştur. Buna ek olarak, 4 metafor (ampul, güneş, harita ve ışık) hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından ortak olarak geliştirilmiştir.

Tablo 9. Yol gösterici olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Ampul	1 (1)	2 (0,2)	3 (0,2)
Ay	-----	4 (0,3)	4 (0,3)
Deniz feneri	1 (1)	-----	1 (0,1)
Dümbün	1 (1)	-----	1 (0,1)
El feneri	1 (1)	-----	1 (0,1)
Güneş	6 (5,7)	56 (4,5)	62 (4,6)
Harita	1 (1)	5 (0,4)	6 (0,4)
Işık	9 (8,6)	40 (3,2)	49 (3,6)
Lamba	-----	10 (0,8)	10 (0,7)
Mum	1 (1)	7 (0,6)	8 (0,6)
Pusula	3 (2,9)	-----	3 (0,2)
Toplam katılımcı	24 (22,9)	124 (9,9)	148 (10,9)
Toplam metafor	9 (20,45)	7 (7,77)	11 (10,37)

Yol gösterici olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, insan için bir rehber veya kılavuzdur. Örneğin:

“Bilgi **deniz fenerine** benzer, çünkü deniz fenerinin fırtınalı karanlık gecelerde denizcilere yol göstermesi gibi bilgi de insanlara yol gösterir. . . Bilgi deniz feneri gibi yol gösterici iken cehalet de karanlık gecelere benzetilebilir. İşte bilgi bizi cehalet karanlığından kurtaran bir deniz feneridir. Cehalet ise insanın karanlıkta kalmış olmasıdır. . .” (Öğretmen, Bitlis, 3, E, 30-7)

“Bilgi **el feneri** gibidir, çünkü yaşamımızı aydınlatır. . . Karanlık bir sokakta ne yöne yürüyeceğimize karar veremezken, elimizde bir fenerle ne yöne gideceğimize kolaylıkla karar verebiliriz. Bilgi de yaşam yolumuzu aydınlatan bir el feneri gibidir.

Aydınlık yolda yürümek karanlıkta yürümekten her zaman kolaydır. . .” (Öğretmen, Konya, 2, K, 28–5)

“Bilgi **haritaya** benzer. Çünkü insanlar haritaya bakınca her şeyi öğreniyor. Haritada neyin nerede olduğunu anlıyor. İnsanlar haritaya baktığı gibi bilgi sayesinde de her şeyi öğreniyor. . .” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“Bilgi **harita** gibidir, çünkü bilgi de harita gibi insanoğlunun karmaşık ve dolambaçlı hayat yolunda bir yol göstericidir. . .” (Öğretmen, Mardin, 4, E, 27–3)

“Bilgi yolunu kaybetmiş bir insanın cebindeki **pusula** gibidir, çünkü bilgi de pusula gibi bize yön gösterir, rehberlik eder, ışık tutar. Bilgi insanın doğruyu yanlıştan, güzeli çirkinden, iyiyi kötüden ayırt etmesine yardım eder. . .” (Öğretmen, Mardin, 5, E, 26–3)

2. Bilgi, insan zihnini aydınlatır. Örneğin:

“Bilgi **ampul** gibidir, çünkü ışığıyla aydınlatır. . .” (Öğretmen, Konya, 4, K, 26–3)

“Bilgi **aya** benzer, çünkü ay bizi aydınlattığı gibi bilgi de bizi aydınlatıyor.” (Öğrenci, Konya, 2, E)

“Bilgi **güneş** gibidir. Çünkü güneş dünyayı, bilgi de beynimizi aydınlatır. Bilgi her yerde beynimize ışık tutar. Aynen güneşin dünyaya ışık vermesi gibidir.” (Öğrenci, Konya, 4, E)

“Bilgi **ışık** gibidir, çünkü insanda bilgi olunca hayatı hiç karanlık olmaz hep aydınlık olur. İnsanda bilgi olmazsa elektrikler yokmuş gibi ömrünün sonuna kadar karanlıkta yaşar.” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“Bilgi **lambaya** benzer, çünkü ikisi de bize ışık verir.” (Öğrenci, Konya, 2, K)

“Bilgi **mum** gibidir, çünkü bizi aydınlatır.” (Öğrenci, Bitlis, 3, K)

“Bilgi **mum** gibidir, çünkü etrafını aydınlatır. . .” (Öğretmen, Mardin, 4, E, 25–3)

3. Bilgi, insan yaşamını anlamlı kılar. Örneğin:

“Bilgi **ampule** benzer, çünkü yeni ampul alırsın çok güzel yanar ve her taraf aydınlık olur. Bilgiyi de öğrenirsin ve ampul gibi yanarsın, ama öğrenmezsen ampulün söndüğü gibi sönersin. . .” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“Bilgi **dürbüne** benzer, çünkü uzakları yakın, yakınları da ayrıntılarıyla görmemizi sağlar. Bilgi de nesnelerin özünü görmemizi sağlar. . .” (Öğretmen, Gaziantep, 2, E, 27–5)

“Bilgi **güneş** gibidir, çünkü üzerine doğduğu her şeyi aydınlatır. Güneş battığında onu ararız. Bilgi de insanın ileriye görmesini sağlar. Nasıl ki gece karanlığında güneşin eksikliğini hissediyorsak, bilgi eksikliğinde güneşi aradığımız gibi bilginin de eksikliğini hissederiz. . .” (Öğretmen, Hatay, 5, E, 28–6)

“Bilgi **ışığa** benzer, çünkü cehaletin karanlığında yolumuzu bulmamızı sağlar. Işıklı aydınlanmış bir yerde davranışlarımız kolaylaşır, hareket alanımız genişler. Bilgiye ulaştıkça da dünyamız genişler ve hayatımız kolaylaşır. Aydınlik, hayatı anlamlı bir şekilde yaşanır kılar. . .” (Öğretmen, Konya, 2, E, 42–15)

Kategori 7: Değerli Bir Varlık Olarak Bilgi

Tablo 10, *değerli bir varlık olarak bilgi* kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 10’a göre, bu

kategoriye toplamda 274 katılımcı (%20,3) ve 12 metafor (%11,32) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 5 ve öğrenciler de 12 adet metafor üretmiştir. Bu kategorideki başat metaforlar sırasıyla şunlardır: *hazine* (n=80), *akıl* (n=71), *ağaç* (n=41), *aile* (n=27) ve *altın* (n=19). Buna ek olarak, 5 metafor (*altın*, *bayrak*, *arkadaş*, *hazine* ve *para*) hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından ortak olarak üretilmiştir.

Tablo 10. Değerli bir varlık olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Ağaç	----	41 (3,3)	41 (3)
Aile	----	27 (2,2)	27 (2)
Akıl	----	71 (5,7)	71 (5,2)
Altın	1 (1)	18 (1,4)	19 (1,4)
Arkadaş	3 (2,9)	8 (0,6)	11 (0,8)
Bayrak	1 (1)	2 (0,2)	3 (0,2)
Hazine	2 (1,9)	78 (6,3)	80 (5,9)
Mücevher	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Para	3 (2,9)	8 (0,6)	11 (0,8)
Saat	----	6 (0,5)	6 (0,4)
Yağmur	----	7 (0,6)	7 (0,5)
Zaman	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Toplam katılımcı	10 (9,5)	264 (21,2)	274 (20,3)
Toplam metafor	5 (11,36)	12 (13,33)	12 (11,32)

Değerli bir varlık olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, insan için faydalı bir olgudur. Örneğin:

“*Bilgi ağaca benzer, çünkü ağaç insanlara meyve verir, yakacak verir, yazın sıcaklığında gölge verir, havayı temizler oksijen verir, güzelliğiyle insana huzur verir. Bilgi de böyle bir şeydir. Bilgi de hayata uygulandıkça faydalı sonuçlar verir.*” (Öğrenci, Mardin, 5, K)

“*Bilgi saate benzer, çünkü bize zamanı gösterir, bize faydalı olur.*” (Öğrenci, Konya, 3, E)

2. Bilgi, insan için önemli bir olgudur. Örneğin:

“*Bilgi aileye benzer, çünkü bilgi de aile gibi önemli.*” (Öğrenci, Ankara, 2, K)

“*Bilgi akıl gibidir. Çünkü insanlar için önemlidir. Bilgili bir insanı kandırmak sandığımız gibi kolay değildir. Oysa cahil bir insanı kandırmak kolaydır.*” (Öğrenci, Aksaray, 4, E)

“*Bilgi bayrağa benzer, çünkü bayrak önemlidir. Bilgi de önemlidir.*” (Öğrenci, Ankara, 2, E)

“*Bilgi bayrağa benzer, çünkü bayrak bizim kendi toplumsal kimliğimizi ifade etmede kullandığımız önemli bir simgedir. Bilgi de bizim kendi şahsiyetimizi ortaya koymada kullandığımız önemli bir göstergedir. . .*” (Öğretmen, Konya, 4, E, 26–4)

3. Bilgi, insan için kıymetli bir olgudur. Örneğin:

“Bilgi **altın** gibidir, çünkü kıymetlidir. Altın işlendikçe bizi zengin eder. Bilgi de işlendikçe bizi başarıya ulaştırır. Altın kullanılmayınca bizi fakirliğe iter. Bilgi de kullanılmayınca bizi cahilliğe iter.” (Öğrenci, Karaman, 5, E)

“Bilgi **altına** benzer, çünkü altın değerlidir. Kazanılan her bilgi de değerlidir. İnsan öğrendiği her bilgiyi bir gün mutlaka bir yerlerde kullanır. . .” (Öğretmen, Konya, 3, K, 26–3)

“Bilgi **hazineye** benzer, çünkü ikisi de bizim için çok değerlidir. Bilgili bir insan bilgisiz bir insana benzemez. Bilgisiz bir insanın çevresine hiçbir katkısı yoktur ama bilgili insan toplum için çok önemlidir. . .” (Öğrenci, Konya, 5, E)

“Bilgi **hazine** gibidir, çünkü hazineyi bulanlar için ganimet oldukça değerlidir. Bilgiyi bulan kişiler için de hayat oldukça anlamlı olur. . .” (Öğretmen, Mardin, 5, K, 27–3)

“Bilgi **mücevher** gibidir, çünkü işlendikçe kıymetlenir. . .” (Öğrenci, Karaman, 5, K)

“Bilgi **zaman** gibidir, çünkü zaman da bilgi gibi çok değerli bir şeydir. . . Bilgi zamanla elde edilir.” (Öğrenci, Karaman, 5, E)

4. Bilgi, insanın en büyük yardımcısıdır. Örneğin:

“Bilgi iyi bir **arkadaş** gibidir, çünkü ihtiyacım olduğunda bana zor işlerimde yardım eder. Zor zamanlarımda en iyi dosttur. Her işimde bana yardımda bulunur. . .” (Öğrenci, Konya, 4, E)

“Bilgi yakın bir **arkadaş** gibidir, çünkü yakın bir arkadaş insan hayatının her alanında her zaman en zor ve en güzel günlerinde daima onunla beraberdir. Bilgi de kişinin en büyük yardımcısıdır. . .” (Öğretmen, Ankara, 3, E, 34–10)

5. Her insan bilgiye muhtaçtır. Örneğin:

“Bilgi **paraya** benzer. Çünkü paraya ihtiyacımız var, bilgiye de ihtiyacımız var. Bilgili olan insan çok mutlu olur, parası olan insan da çok mutlu olur.” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“Bilgi **paraya** benzer, çünkü bilgi gibi paraya da ihtiyaç duyarız. İkisine de ulaşmak ve elde etmek için zaman, emek ve çaba harcarız. . .” (Öğretmen, Muş, 2, K, 25–3)

“Bilgi **yağmura** benzer, çünkü nasıl toprak için yağmur gerekliyse, insanlık için de bilgi gereklidir. Yağmur yağdıktan sonra toprak bereketli olur. İnsanlığı da bilgi bereketlendirir. . .” (Öğrenci, Şanlıurfa, 5, E)

Kategori 8: Haz (Mutluluk) Veren Bir Olgu Olarak Bilgi

Tablo 11, *haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi* kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 11'e göre, bu kategoriyi toplamda 51 katılımcı (%3,8) ve 6 metafor (%5,66) temsil etmektedir. Öğretmenler bu kategoriye ait herhangi bir metafor üretmemiştir. Bu kategorideki başat metafor ise *çiçek* (n=26) olmuştur.

Haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, insana huzur verir. Örneğin:

“Bilgi **çiçek** gibidir. Çünkü bir çiçeği kokladığında içinde güzel bir ferahlık, güzel bir duygu duyarsın. Bilgi de böyledir. Bir insan bilgiyi algıladıktan sonra kendinde bir ferahlık, güzel bir duygu hisseder. . .” (Öğrenci, Hatay, 5, K)

“Bilgi **saklambaç oyununa** benzer. Çünkü ne kadar oynasam bıkıyorum. Saklanan birini bulmak hoşuma gidiyor. Bu oyunu ne kadar oynasam tadı kaçmıyor. Bilgi de böyle bir şey. Öğreniriz ama gene de öğrenmek isteriz.” (Öğrenci, Konya, 5, K)

Tablo 11. Haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Çiçek	----	26 (2,1)	26 (1,9)
Parfüm	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Pencere	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Oyun	----	13 (1)	13 (1)
Şelale	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Top	----	6 (0,5)	6 (0,4)
Toplam katılımcı	----	51 (4,1)	51 (3,8)
Toplam metafor	----	6 (6,66)	6 (5,66)

2. Bilgi, insan için mutluluk kaynağıdır. Örneğidir:

“Bilgi **parfüme** benzer. Çünkü parfümü sıkındığımızda nasıl mutlu oluyorsak, bilgi öğrendiğimizde de çok mutlu oluruz. . .” (Öğrenci, Konya, 5, K)

“Bilgi **topa** benzer, çünkü maç oynarız, mutlu oluruz.” (Öğrenci, Konya, 3, E)

3. Bilgi, insanı rahatlatır. Örneğin:

“Bilgi **pencereye** benzer, çünkü daraldığımızda, bunaldığımızda, sıcak olduğunda pencereyi açarız. Pencere bize rahatlık verir. Bilgi de zor anlarımızda bize yardım eder, bizi rahatlatır. . .” (Öğrenci, Konya, 5, K)

“Bilgi **şelaleye** benzer. Çünkü şelale bizi rahatlatır, bilgi de bizi rahatlatır.” (Öğrenci, Konya, 4, K)

Kategori 9: Araç Olarak Bilgi

Tablo 12, araç olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 12’ye göre, bu kategoriyi toplamda 71 katılımcı (%5,2) ve 7 metafor (%6,60) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 5 ve öğrenciler de 12 adet metafor üretmiştir. Bu kategorideki başat metaforlar *araba* (n=27) ve *anahtar* (n=19) olmuştur. Bu iki metafor, aynı zamanda, öğretmen ve öğrenciler tarafından ortak olarak üretilmiştir.

Araç olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, insan için bir gelişim aracıdır. Örneğin:

“Bilgi **ayakkabıya** benzer. Çünkü dikenli yolda nasıl ayakkabısız yürüyemezsen, bilgisiz de onun gibidir. O yüzden ayakkabıya benzer.” (Öğrenci, Konya, 3, E)

“Bilgi **kaleme** benzer. Çünkü bilgiyi kullandığımız gibi kalemi de kullanırız. . . Kalem olmazsa yazı yazamayız.” (Öğrenci, Şanlıurfa, 5, E)

“Bilgi **merdivene** benzer, çünkü merdivene tırmanmaya birinci sınıftan başlarız. Sınıftan geçerse bir basamak çıkmış oluruz. Eğer sınıfta kalırsak aynı basamakta kalırız, geçerse zirveye bir adım daha atarız.” (Öğrenci, Konya, 4, E)

Tablo 12. Araç olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Anahtar	4 (3,8)	15 (1,2)	19 (1,4)
Araba	1 (1)	26 (2,1)	27 (2)
Ayakkabı	----	4 (0,3)	4 (0,3)
Kalem	----	11 (0,9)	11 (0,8)
Merdiven	----	4 (0,3)	4 (0,3)
Otobüs	1 (1)	----	1 (0,1)
Uçak	----	5 (0,4)	5 (0,4)
Toplam katılımcı	6 (5,7)	65 (5,2)	71 (5,2)
Toplam metafor	3 (6,81)	6 (6,66)	7 (6,60)

2. Bilgi, insanın kendini keşfetmesine katkıda bulunur. Örneğin:

“Bilgi **anahtar** gibidir, çünkü bilgi hayatımızın bütün kapılarını açar. . . Açılması gereken ilk kapı da bireyin kendisidir. Bu kapı kişinin kimlik kapısı, yani kendisini tanıma kapısıdır. Bu kapının birey tarafından bilgi anahtarıyla açılması demek, bireyin kendisini keşfetmesi demektir. Bireyin kendisini keşfetmesi ise diğer sosyal kapıları kolay bir şekilde açmasını sağlar. . .” (Öğretmen, Muş, 3, K, 26–3)

“Bilgi **anahtar** gibidir. Çünkü anahtar her kapıyı kapatır ve kapıları açar. Anahtar yoksa kapıları açamayız. Bilgi de anahtar gibi bize bütün kapalı kapıları açar. . .” (Öğrenci, Şanlıurfa, 4, E)

3. Bilgi, hayata dair kişisel amaçlara ulaşmada yardımcı olur. Örneğin:

“Bilgi **arabaya** benzer. Çünkü bizi istediğimiz yere götürür.” (Öğrenci, Konya, 3, E)

“Bilgi **araba** gibidir, çünkü bizi gitmek istediğimiz yere kadar götürür. . . Arabanın modeli de bizim ne kadar uzağa gidebileceğimizi gösterir. . .” (Öğretmen, Konya, 3, E, 32–7)

“Bilgi **otobüs** gibidir, çünkü otobüs bir amaç doğrultusunda yolcularını bir yerden başka bir yere götürür. . .” (Öğretmen, Konya, 3, K, 25–2)

“Bilgi **uçak** gibidir, çünkü insanları istediği yere götürür. Bilgi de insanları ulaşmak istediği yere götürür. İnsanları istediği şehre, ülkeye götürür. . .” (Öğrenci, Şanlıurfa, 4, E)

Kategori 10: Sonsuz Bir Olgu Olarak Bilgi

Tablo 13, sonsuz bir olgu olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 13’e göre, bu kategoriyi toplamda 68 katılımcı (%5) ve 11 metafor (%6,60) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 3 ve öğrenciler de 6 adet metafor üretmiştir. Bu kategorideki başat metafor *zekâ* (n=24) olmuştur. Ayrıca, *ırmak*, *gökyüzü*, *uzay* ve *zekâ* benzetmeleri öğretmen ve öğrenciler tarafından ortak olarak üretilmiştir.

Tablo 13. Sonsuz bir olgu olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Çığ	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Damla	2 (1,9)	----	2 (0,1)
Deniz	2 (1,9)	----	2 (0,1)
Doğal sayı	----	3 (0,2)	3 (0,2)
Gökdelen	1 (1)	----	1 (0,1)
Gökyüzü	1 (1)	3 (0,2)	4 (0,3)
Irmak	2 (1,9)	7 (0,6)	9 (0,7)
Kum tanesi	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Uzay	4 (3,8)	2 (0,2)	6 (0,4)
Yol	4 (3,8)	7 (0,6)	11 (0,8)
Zekâ	----	24 (1,9)	24 (1,8)
Toplam katılımcı	16 (15,2)	52 (4,2)	68 (5)
Toplam metafor	3 (6,81)	6 (6,66)	11 (10,37)

Sonsuz bir olgu olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi, sınırsız bir olgudur. Örneğin:

“Bilgi **denize** benzer, çünkü deniz gibi sonsuzdur. İnsanoğlu denizin sonsuzluğunu bildiği halde her kulaç atışında ona ulaşacağını düşünür, tıpkı bilginin sonsuzluğunu keşfetmek ister gibi. . . Nasıl ki denizin bir görünen yüzeyi ve bir de derinliği varsa, bilgide de ulaşılacak son nokta yoktur. Sahip olundukça daha derinlere inmek gerekir.” (Öğretmen, Gaziantep, 4, E, 27–6)

“Bilgi **gökyüzü** gibidir. Çünkü uçsuz bucaksız bir boşluktur. Bilgi de görünmese bile uçsuz bucaksızdır. Bilgilerin hepsini öğrenmek için gökyüzünün sonunu bulmak gerekir. Gökyüzünün sonu bulunamayacağı için bilgilerin hepsi öğrenilemez.” (Öğrenci, Konya, 5, E)

“Bilgi **gökyüzüne** benzer, çünkü sonsuz ve sınırsızdır. Bilgi de asırlardır birbirinin üzerine eklenerek günümüze doğru sınırsız bir şekilde gelmektedir. . .” (Öğretmen, Mardin, 4, K, 28–4)

“Bilgi **uzay** gibidir, çünkü uzay sonsuzdur bilgi de sonsuzdur. Uzayın içinde her şey bulunur bilginin içinde de her şey bulunur. Uzay içinde birçok şeyi barındırır, bilgi de içinde birçok şeyi barındırır.” (Öğrenci, Konya, 4, E)

“Bilgi **uzay** gibidir, çünkü uzayda ne kadar ilerlerseniz ilerleyin bittiği yer yoktur, içinde kaybolabileceğiniz enginliktedir. Uzayda keşfedilmiş ve tanınan birçok gezegen, yıldız, vb yanında keşfedilmemiş ve sayısı bilinmeyen birçok cisim de vardır. Bilgi de uzay gibi sonsuzdur. . .” (Öğretmen, Ankara, 3, K, 33–9)

“Bilgi **yol** gibidir. Çünkü yolun sonu olmadığı gibi bilginin de sonu yoktur.” (Öğrenci, Konya, 2, K)

“Bilgi **yol** gibidir, ucu bucağı olmayan sonsuz bir yol. Öyle bir yol ki yaşamın ta kendisi denilebilir. Kâh üzüntü ve keder veren, kâh güldüren ve mutlu eden bir yol. Bazen dümdüz, engelsiz, bazen bin bir türlü zorluk ve engelle dolu, bazen de bedel ödemeyi gerektiren bir yol. Ama yine de bedeline rağmen vazgeçilemeyen sonsuz bir yol. . .” (Öğretmen, İstanbul, 2, E, 30–5)

2. Bilgi, birikim sonucu oluşur ve çoğalır. Örneğin:

“Bilgi kaynağı hiç kurumayan bir **ırmak** gibidir, çünkü ırmak kaynağından ilk zamanlar cılız bir şekilde doğar. Daha sonra gürleşir ve yolunu biriktire biriktire bulur. Gerekirse dağı, taşı deler. Tıpkı ırmak gibi bilgi de başlangıçta toydur, ama zamanla çoğalır. . .” (Öğretmen, Karaman, 5, K, 30–7)

“Bilgi bir **gökdelen** gibidir, çünkü gökdelen zaman içerisinde inşa edilerek yükselir ve her yerden görülebilir. Bilgi de zaman içerisinde kademeli olarak gelişir ve herkes tarafından fark edilir. . .” (Öğretmen, Konya, 5, K, 29–6)

“Bilgi **damlaya** benzer, çünkü bilgi yığılarak çoğaldığına göre her damla bir bilgidir. Damlalar birleştikçe su birikintilerini, daha fazlası gölleri, daha da fazlası ise denizleri oluşturur. Bilgiler de birleşerek yeni bilgileri, kuramları oluşturur. . .” (Öğretmen, Muş, 5, K, 25–3)

3. Bilgi, öğrenmekle tükenmez. Örneğin:

“Bilgi uçsuz bucaksız bir **ırmağa** benzer. Çünkü bilgi öğrenmekle bitmez. Hep öğrenilecek bir şeyler vardır. Ve ırmaktaki sular ne kadar çoksa dünyadaki bilgiler de o kadar çoktur. Dünyadaki en iyi bilginler bile bütün bilgileri bilemez.” (Öğrenci, Konya, 5, E)

“Bilgi bir kumsaldaki **kum tanelerine** benzer. Çünkü evrendeki her bir bilgi bir kum tanesi gibidir. Bir kum tanesi kumsalda nasıl az yer kaplarsa her bir bilgi de evrende bilinmesi gerekenler arasında o kadar yer kaplar. . .” (Öğrenci, Karaman, 5, E)

“Bilgi **doğal sayıya** benzer. Çünkü doğal sayılar sonsuzdur. Ardı, arkası kesilmez. Bilgi de aynı doğal sayı gibidir. Bilginin önüne bir duvar örülüp ya da bir set çekilemez. Bir duvar örülüp ya da bir set çekilse bile bilgi onları aşar. . .” (Öğrenci, Konya, 5, K)

“Ben bilgiyi **çığa** benzetiyorum. Çünkü çığ yuvarlandıkça büyüyor, bilgi de öğrendikçe gelişiyor. . .” (Öğrenci, Hatay, 5, E)

“Bilgi **zekâ** gibidir, çünkü zekâsı olan bir insanda bilgi tükenmez.” (Öğrenci, Konya, 5, K)

Kategori 11: Zorunlu Bir Gereksinim Olarak Bilgi

Tablo 14, zorunlu bir gereksinim olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 14'e göre, bu kategoriyi toplamda 141 katılımcı (%10,4) ve 8 metafor (%8,88) temsil etmektedir. Ayrıca, bu kategori altında, öğretmenler 6 ve öğrenciler de 7 adet metafor üretmiştir. Bu kategorideki başat metaforlar *su* (n=90) ve *hava* (n=20) olmuştur. Buna ek olarak, 5 metafor (*nefes*, *oksijen*, *su*, *yemek* ve *yiyecek*) hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından ortak olarak geliştirilmiştir.

Zorunlu bir gereksinim olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilgi olmadan yaşam olmaz. Örneğin:

“Bilgi **hava** gibidir, çünkü hava olmazsa insanlar yaşayamaz. Hava insanlar için gereklidir. Bilgi de insanlar için her şeydir. Nasıl insanların havaya gereksinimi varsa bilgiye de gereksinimi vardır. . .” (Öğrenci, Konya, 5, E)

“Bilgi **oksijen** gibidir, çünkü oksijene gereksinim duymayan hiçbir canlı yoktur. İşte bilgi de böyledir. İnsan yaşamının en vazgeçilmez bir gereksinimidir. . .” (Öğretmen, Ankara, 3, E, 30–7)

“Bilgi **suya** benzer. Çünkü suyun hayatımızda çok önemi vardır. Su olmadan hiç kimse yaşayamaz. . . Nasıl su olmadan bir yaşam düşünülemez, bilgisiz bir hayat da düşünülemez.” (Öğrenci, Şanlıurfa, 5, E)

“Bilgi **su** gibidir, çünkü su insanın varlık koşuludur. Su olmadan hiçbir insan varlığını sürdürmez. İnsan susuz kalırsa, bünyesi zayıf düşer, çeşitli hastalıklara yakalanır ve hatta ölebilir. Benzer şekilde, bilgi de insanın yaşamı için en önde gelen gereksinimlerinden birisidir. İnsan hayatını bilgisiz olarak devam ettiremez. . .” (Öğretmen, Şırnak, 5, E, 25–3)

Tablo 14. Zorunlu bir gereksinim olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Hava	----	20 (1,6)	20 (1,5)
Kalp	----	6 (0,5)	6 (0,4)
Nefes	1 (1)	3 (0,2)	4 (0,3)
Oksijen	1 (1)	4 (0,3)	5 (0,4)
Su	11 (10)	79 (6,3)	90 (6,7)
Yemek	2 (1,9)	9 (0,7)	11 (0,8)
Yiyecek	1 (1)	4 (0,3)	5 (0,4)
Vaha	1 (1)	----	1 (0,1)
Toplam katılımcı	18 (17,1)	123 (9,9)	141 (10,4)
Toplam metafor	6 (6,66)	7 (7,77)	8 (8,88)

2. Bilgi, insan için hayati bir öneme sahiptir. Örneğin:

“Bilgi benim için **kalp** gibidir çünkü kalbimiz olmazsa yaşayamayız. Kalp durursa insanlar yaşayamaz. Kalp bizim için ne kadar önemliyse bilgi de o kadar önemlidir.” (Öğrenci, Konya, 5, K)

“Bilgi **nefese** benzer. Çünkü her saniye içinde nefes alıyoruz. Bir de bilgi alırız öğretmenden, annemizden, babamızdan. . .” (Öğrenci, Konya, 5, K)

“Bilgi **nefes** gibidir, çünkü insanlar nasıl nefes almadan yaşayamazsa, bilgisiz de yaşayamazlar. . . Nefes insanı harekete geçirerek tüm organlarının çalışmasını sağlar. İnsana yaşam verir. Bilgi de insanın doğaya uyumunu sağlar. . .” (Öğretmen, Ankara, 5, K, 26–3)

“Bilgi **oksijene** benzer. Çünkü insanlar nasıl oksijensiz yaşayamazsa toplum da bilgisiz yaşayamaz bilgisi olmayan insan hiçbir işte başarılı olamaz. Bilgili insan ise karşısına çıkan sorunlar çok zor olsa bile bilgili insana çok kolay gelir.” (Öğrenci, Konya, 5, E)

“Bilgi bir çölün ortasındaki **vaha** gibidir, çünkü çöl için vaha ne ise, insan için de bilgi öyledir. Vaha çöle yaşam katar, çölde hayatın varlığını ispat eder. Bilgi de insanın çölleşmiş zihninde bir vahadır. . . İnsan zihni bir çöl gibidir. Zihnimizin kullanabildiğimiz kısmı ise çölün ortasındaki vahadır. . .” (Öğretmen, Şanlıurfa, 5, E, 26–4)

“Bilgi **yiyeceğe** benzer, çünkü yiyecekler bizi büyütüyor. Hem de hayatta kalmamızı sağlıyor.” (Öğrenci, Konya, 2, K)

3. İnsan beyninin bilgiye olan ihtiyacı süreklilik arz eder. Örneğin:

“Bilgi **yemek** gibidir, çünkü yemek yemeden yaşayamayız. . . Ne kadar yemek yersek yiyelim gene acıkırız. Bilgi de böyledir. Her zaman öğrendiğimizden daha fazlasını öğrenmek isteriz, çünkü beynimiz de acıkıyor.” (Öğrenci, Mardin, 4, K)

“Bilgi **yemek** gibidir, çünkü her canlı varlık yaşamını devam ettirebilmek için besine ihtiyaç duyar. Bu besin onların gündelik yaşamda ihtiyaç duydukları enerjiyi sağlar. İnsanoğlu da buna dâhildir. . . İnsan aynı zamanda düşünen bir varlıktır. Bu nedenle bedensel gıdanın yanında bir de zihinsel gıdaya ihtiyaç duyar. Bu da ancak onun bilgilenmesiyle mümkün olur. . .” (Öğretmen, Bitlis, 5, E, 30–5)

“Bilgi **yiyecek** gibidir, çünkü insan açlığını gidermek ve hayatının devamını sağlamak için yiyeceğe muhtaçtır, tıpkı bilgiye olan muhtaçlığı gibi. İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçen sürede bedensel gelişimini devam ettirebilmesi için ne kadar yiyeceğe ihtiyaç duyarsa, zihinsel gelişimi için de o kadar bilgiye ihtiyaç duyar. . .” (Öğretmen, Ankara, 2, K, 38–17)

Kategori 12: Kaydedilmesi (Depolanması) Gereken Bir Olgu Olarak Bilgi

Tablo 15, kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforları ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısını ve yüzdesini sunmaktadır. Tablo 15’e göre, bu kategoriye toplamda 21 katılımcı (%1,8) ve 6 metafor (%5,66) temsil etmektedir. Öğretmenler bu kategoriye ait herhangi bir metafor üretmemiştir. Bu kategoriye oluşturan metaforlardan hiçbiri ortalamanın üzerinde bir değer alamamasına karşın, *defter* metaforunun bu kategorinin temel özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

Tablo 15. Kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi

Metafor	Öğretmen f (%)	Öğrenci f (%)	Toplam f (%)
Defter	----	10 (0,8)	10 (0,7)
Dosya	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Karınca	----	1 (0,1)	1 (0,1)
Kuş	----	6 (0,5)	6 (0,4)
Uçurtma	----	2 (0,2)	2 (0,1)
Yazı tahtası	----	4 (0,3)	4 (0,3)
Toplam katılımcı	----	24 (1,9)	24 (1,8)
Toplam metafor	----	6 (6,66)	6 (5,66)

Kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi kategorisini oluşturan metaforların ortak özelliklerini aşağıdaki noktalarda toplamak mümkündür:

1. Bilginin kaydedilmesi gerekir. Örneğin:

“Bilgi **dosya** gibidir. Çünkü biz dosyalara yaptığımız etkinlikleri ve kafamızdaki bilgileri saklarız. . .” (Öğrenci, Konya, 4, K)

“Bilgi **karıncaya** benzer, çünkü karıncalar yemek toplar, biz de bilgi toplarız.” (Öğrenci, Şırnak, 3, E)

“Bilgi **tahtaya** benzer, çünkü o tahtaya yazı yazıyoruz.” (Öğrenci, Konya, 2, E)

2. Kaydedilen bilgi daha sonra ihtiyaç duyulduğunda geri çağrılır. Örneğin:
 “*Bilgi defter gibidir, çünkü ona kendi ellerimizle bilgi yazıyoruz ve yazılı günü geldiğinde o bilgi defterinden yararlanırız.*” (Öğrenci, Konya, 5, K)

3. Bilgi, eğer kaydedilmezse kaybolur (unutulur). Örneğin:
 “*Bilgi göçmen kuşu gibidir. Çünkü çalışmadığım zaman bilgi aklımdan uçar gider. Benim bilgiyi göçmen kuşuna benzetmemin sebebi çalışmadığım zaman o konuyu unutmam yani uçup gitmesidir. Göçmen kuşlar sürekli göçtükleri gibi çalışmadığımız zaman aklımızdaki bilgiler de göçer gider. . .*” (Öğrenci, Konya, 5, K)

“*Bilgi uçurtmaya benzer, çünkü uçurtmayı rüzgârlı günde uçurunca göklere yükselir. Bilgi de uçurtma gibidir. Kitap okudukça yükselir. Kitap okumazsan alçalır. . . Uçurtmanın ipini bırakırsan uçurtma uçar gider. Bilgi de böyledir. Bilgiyi geliştirdikçe elinden gitmez. Ama olduğu gibi bırakırsan elinden uçar gider.*” (Öğrenci, Konya, 4, E)

3.2. Öğretmen ve Öğrenciler Arasındaki Farklılıklar

Tablo 16, 12 kavramsal kategoriye katılımcı türü (öğretmen ve öğrenci) bakımından karşılaştırmaktadır.

Tablo 16. 12 Kavramsal kategorinin katılımcı türü bakımından karşılaştırılması

Kategori	Öğretmen	Öğrenci	Toplam
	(n=105)	(n=1248)	(n=1353)
	f (%)	f (%)	f (%)
Besin (gıda) olarak bilgi	----	32 (2,6)	32 (2,4)
Dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi	13 (12,4)	95 (7,6)	108 (8)
Güç (kontrol aracı) olarak bilgi	15 (14,3)	7 (0,6)	22 (1,6)
Başvuru kaynağı olarak bilgi	----	375 (30)	375 (27,7)
Koruyucu, kurtarıcı ve iyileştirici olarak bilgi	3 (2,9)	36 (2,9)	39 (2,9)
Yol gösterici olarak bilgi	24 (22,9)	124 (9,9)	148 (10,9)
Değerli bir varlık olarak bilgi	10 (9,5)	264 (21,2)	274 (20,3)
Haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi	----	51 (4,1)	51 (3,8)
Araç olarak bilgi	6 (5,7)	65 (5,2)	71 (5,2)
Sonsuz bir olgu olarak bilgi	16 (15,2)	52 (4,2)	68 (5)
Zorunlu bir gereksinim olarak bilgi	18 (17,1)	123 (9,9)	141 (10,4)
Kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi	----	24 (1,9)	24 (1,8)

Pearson χ^2 (df=11)=205,36; p=0.000

Tablo 16’ya göre, öğretmen ve öğrencilerin *bilgi* kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler birbirlerinden önemli derecede farklılık göstermektedir (Pearson χ^2 (df=11)=205,36; p=0.000). Bu farklılıkları aşağıdaki noktalarda özetlemek mümkündür.

1. Öğretmenler *dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi* (%12,4), *güç (kontrol aracı) olarak bilgi* (%14,3), *yol gösterici olarak bilgi* (%22,9), *sonsuz bir olgu olarak bilgi* (%15,2) ve *zorunlu bir gereksinim olarak bilgi* (%17,1) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini öğrencilere kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

2. Öğrenciler *besin (gıda) olarak bilgi* (%2,6), *başvuru kaynağı olarak bilgi* (%30), *değerli bir varlık olarak bilgi* (%21,2), *haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi* (%4,1) ve *kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi* (%1,9) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini öğretmenlere kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

3. Geriye kalan iki kategoriye (*koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi* ve *araç olarak bilgi* kategorilerini) temsil eden metafor imgelerini öğretmen ve öğrenciler birbirlerine benzer oranlarda üretmiştir.

3.3. Öğrencilerin Cinsiyetine Dayalı Farklılıklar

Tablo 17, 12 kavramsal kategoriye öğrencilerin cinsiyeti bakımından karşılaştırmaktadır.

Tablo 17. 12 Kavramsal kategorinin öğrencilerin cinsiyeti bakımından karşılaştırılması

Kategori	Erkek	Kız	Toplam
	(n=595)	(n=653)	(n=1248)
	f (%)	f (%)	f (%)
Besin (gıda) olarak bilgi	13 (2,2)	19 (2,9)	32 (2,6)
Dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi	52 (8,7)	43 (6,6)	95 (7,6)
Güç (kontrol aracı) olarak bilgi	4 (0,7)	3 (0,5)	7 (0,6)
Başvuru kaynağı olarak bilgi	191 (32,1)	184 (28,2)	375 (30)
Koruyucu, kurtarıcı ve iyileştirici olarak bilgi	17 (2,9)	19 (2,9)	36 (2,9)
Yol gösterici olarak bilgi	44 (7,4)	80 (12,3)	124 (9,9)
Değerli bir varlık olarak bilgi	136 (22,9)	128 (19,6)	264 (21,2)
Haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi	22 (3,7)	29 (4,4)	51 (4,1)
Araç olarak bilgi	33 (5,5)	32 (4,9)	65 (5,2)
Sonsuz bir olgu olarak bilgi	26 (4,4)	26 (4)	52 (4,2)
Zorunlu bir gereksinim olarak bilgi	40 (6,7)	83 (12,7)	123 (9,9)
Kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi	17 (2,9)	7 (1,1)	24 (1,9)

Pearson χ^2 (df=11)=30,60; p=0.001

Tablo 17'ye göre, erkek ve kız öğrencilerin *bilgi* kavramına ilişkin sahip oldukları imgeler birbirlerinden önemli derecede farklılık göstermektedir (Pearson χ^2 (df=11)=30,60; p=0.001). Bu farklılıkları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

1. Erkek öğrenciler *dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi* (%8,7), *başvuru kaynağı olarak bilgi* (%32,1), *değerli bir varlık olarak bilgi* (%22,9) ve *kaydedilmesi*

(depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi (%2,9) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini kız öğrencilere kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

2. Kız öğrenciler yol gösterici olarak bilgi (%12,3) ve zorunlu bir gereksinim olarak bilgi (%12,7) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini erkek öğrencilere kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

3. Geriye kalan altı kategoriye (besin/gıda olarak bilgi, güç/kontrol aracı olarak bilgi, koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi, haz/mutluluk veren bir olgu olarak bilgi, araç olarak bilgi ve sonsuz bir olgu olarak bilgi kategorilerini) temsil eden metafor imgelerini kız ve erkek öğrenciler birbirlerine benzer oranlarda üretmiştir.

3.4. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Dayalı Farklılıklar

Tablo 18, 12 kavramsal kategoriye öğrencilerin sınıf düzeyine göre karşılaştırmaktadır.

Tablo 18. 12 Kavramsal kategorinin öğrencilerin sınıf düzeyi bakımından karşılaştırılması

Kategori	2. sınıf (n=196) f (%)	3. sınıf (n=250) f (%)	4. sınıf (n=226) f (%)	5. sınıf (n=576) f (%)	Toplam (n=1248) f (%)
Besin (gıda) olarak bilgi	9 (4,6)	8 (3,2)	3 (1,3)	12 (2,1)	32 (2,6)
Dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi	1 (0,5)	7 (2,8)	31 (13,7)	56 (9,7)	95 (7,6)
Güç (kontrol aracı) olarak bilgi	-----	-----	4 (1,8)	3 (0,5)	7 (0,6)
Başvuru kaynağı olarak bilgi	112 (57,1)	134 (53,6)	54 (23,9)	75 (13)	375 (30)
Koruyucu, kurtarıcı ve iyileştirici olarak bilgi	14 (7,1)	6 (2,4)	9 (4)	7 (1,2)	36 (2,9)
Yol gösterici olarak bilgi	8 (4,1)	14 (5,6)	21 (9,3)	81 (14,1)	124 (9,9)
Değerli bir varlık olarak bilgi	18 (9,2)	40 (16)	40 (17,7)	166 (28,8)	264 (21,2)
Haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi	6 (3,1)	7 (2,8)	12 (5,3)	26 (4,5)	51 (4,1)
Araç olarak bilgi	4 (2)	11 (4,4)	13 (5,8)	37 (6,4)	65 (5,2)
Sonsuz bir olgu olarak bilgi	9 (4,6)	11 (4,4)	5 (2,2)	27 (4,7)	52 (4,2)
Zorunlu bir gereksinim olarak bilgi	8 (4,1)	5 (2)	29 (12,8)	81 (14,1)	123 (9,9)
Kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi	7 (3,6)	7 (2,8)	5 (2,2)	5 (0,9)	24 (1,9)

Pearson χ^2 (df=33)=328,35; p=0.000

Tablo 18'e göre, öğrencilerin *bilgi* kavramına ilişkin sahip oldukları imgeler sınıf düzeyi bakımından birbirlerinden önemli derecede farklılık göstermektedir (Pearson χ^2 (df=33)=328,35; p=0.000). Bu farklılıkları aşağıdaki noktalarda özetlemek mümkündür:

1. İkinci ve üçüncü sınıf öğrencileri *besin (gıda) olarak bilgi* (sırasıyla %4,6 ve %3,2) ve *başvuru kaynağı olarak bilgi* (sırasıyla %57,1 ve %53,6) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini 4. ve 5. sınıf öğrencilerine kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

2. İkinci sınıf öğrencileri *koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi* (%7,1) ve *kaydedilmesi (depolanması) gereken bir olgu olarak bilgi* (%3,6) kategorilerini yansıtan metafor imgelerini 3., 4. ve 5. sınıf öğrencilerine kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

3. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri *dinamik (gelişen) bir olgu olarak bilgi* (sırasıyla %13,7 ve %9,7), *yol gösterici olarak bilgi* (sırasıyla %9,3 ve %14,1), *haz (mutluluk) veren bir olgu olarak bilgi* (sırasıyla %5,3 ve %4,5), *araç olarak bilgi* (sırasıyla, %5,8 ve %6,4) ve *zorunlu bir gereksinim olarak bilgi* (sırasıyla %12,8 ve %14,1) kategorilerini temsil eden metafor imgelerini 2. ve 3. sınıf öğrencilerine kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

4. Beşinci sınıf öğrencileri *değerli bir varlık olarak bilgi* (%28,8) kategorisini temsil eden metafor imgelerini 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine kıyasla daha çok oranda üretmiştir.

5. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri iki kategoriye (*güç (kontrol aracı) olarak bilgi* ve *sonsuz bir olgu olarak bilgi* kategorilerini) temsil eden metafor imgelerini birbirlerine benzer oranlarda üretmiştir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

4.1. Sonuç

İlköğretim birinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin *bilgi* kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın verileri analiz edildiğinde şu sonuçlar göze çarpmaktadır:

1. Katılımcıların üçte bire yakın bir bölümü bilgiyi bir *başvuru kaynağı* (n=375; %27,7) olarak ve beşte birlik gibi önemli bir kısmı da bilgiyi *değerli bir varlık* (n=274; %20,3) olarak algılamaktadır.

2. Yaklaşık onda birlik üç katılımcı grubu bilgiyi *yol gösterici* (n=148; %10,9), *zorunlu bir gereksinim* (n=141; %10,4) ve *dinamik/gelişen bir olgu* (n=108; %8) olarak kavramsallaştırmaktadır.

3. Yirmide birlik üç katılımcı grubu bilgiyi bir kişisel ve profesyonel *gelişim aracı* (n=71; %5,2), *sonsuz bir olgu* (n=68; %5) ve *haz/mutluluk veren bir olgu* (n=51; %3,8) olarak nitelendirmektedir.

4. Benzer orandaki iki katılımcı grubu bilgiyi *koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak* (n=39; %2,9) ve *besin (gıda) olarak* (n=32; %2,4) olarak değerlendirmektedir.

5. Geriye kalan iki kategori [sırasıyla *kaydedilmesi/depolanması gereken bir olgu olarak bilgi* (n=24; %1,8) ve *güç/kontrol aracı olarak bilgi* (n=22; %1,6)] toplamda sadece %3,4'lük bir katılımcı grubu tarafından temsil edilmektedir.

4.2. Tartışma

Bu araştırmanın bulguları birkaç önemli noktaya dikkat çekmektedir:

İlk olarak, bilgi gibi soyut, karmaşık ve çok boyutlu bir olgunun bir bütün olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora ihtiyaç vardır. Örneğin, bilgi bir başvuru kaynağı, bir profesyonel gelişim aracı veya bir yol gösterici olarak tanımlanabileceği gibi, aynı zamanda, bir güç/kontrol aracı olarak da görülebilir. Bu durumda, bilgi olgusunun sadece tek bir metaforla bir bütün olarak açıklanabilmesinin mümkün olmayacağı açıktır. Bunun en temel nedeni ise, Weade ve Ernst'in (1990, s. 133) de dikkat çektiği üzere, "Metaforlar seçmecidir ve tanımlamaya çalıştıkları fenomenin sadece bir parçasını temsil ederler, tümünü değil." Bu durumda, belli soyut ve karmaşık olguların bir bütün olarak açıklanabilmesi için alternatif metaforlara olan ihtiyaç açıktır. Yob'un (2003, s. 134) da vurguladığı gibi: "Temelde metafor, söz ettiği olgunun kendisi değildir, onun sadece bir sembolüdür. Eğer bu olgunun kendisi olsaydı, metafora gereksinim olmazdı. Bu nedenle, metafor söz ettiği olgudan farklıdır ve bu olguya ilişkin çok güçlü bir perspektif sunsa da çoğu zaman ondan daha azdır. Bu durumu telafi etmek için de birçok metaforun işe koşulması gerekir."

İkinci olarak, öğretmen ve öğrencilerin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları algıları birçok faktöre bağlı olarak şekillenmekte ve birbirlerinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bu araştırmaya özgü olarak, örneğin, öğrenciler bilgi olgusunun farklı boyutlarına vurgu yaparak bilgiyi kavramsallaştırmaları bakımından kendi öğretmenlerinden farklı düşünüş tarzları sergilemişlerdir. Bu bulgu oldukça anlamlıdır, çünkü öğrencilere kıyasla öğretmenler bilgiye ilişkin dört farklı kategoride (başvuru kaynağı olarak bilgi, haz/mutluluk veren bir olgu olarak bilgi, besin/gıda olarak bilgi ve kaydedilmesi/depolanması gereken bir olgu olarak bilgi) herhangi bir metafor bile üretmemiştir. Ayrıca, öğretmen ve öğrenciler sadece iki kategorideki (koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi ve araç olarak bilgi) metafor imgelerini benzer oranlarda üretmiştir. Geriye kalan 10 kategoriden beşindeki (dinamik/gelişen bir olgu olarak bilgi, güç/kontrol aracı olarak bilgi, yol gösterici olarak bilgi, sonsuz bir olgu olarak bilgi ve zorunlu bir gereksinim olarak bilgi) metafor imgelerine öğretmenler daha çok vurgu yaparken, diğer beş kategorideki (besin/gıda olarak bilgi, başvuru kaynağı olarak bilgi, değerli bir varlık olarak bilgi, haz/mutluluk veren bir olgu olarak bilgi ve kaydedilmesi/depolanması gereken bir olgu olarak bilgi) metafor imgelerini de öğrenciler daha çok oranda benimsemiştir.

Üçüncü olarak, öğrencilerin sınıf düzeyi onların bilgiye ilişkin sahip oldukları zihinsel imgelerin mahiyeti açısından önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, bu araştırmada üretilen toplam 106 metafordan sadece 6'sı (düşünce, kültür, sevgi, melek, akıl ve zekâ) soyut ve geriye kalan 100 metafor ise somut kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Soyut metaforları toplamda 143 (%11,45) öğrenci zikretmiştir. Bu öğrencilerden 13'ü ikinci sınıf, 28'i üçüncü sınıf, 28'i dördüncü sınıf ve 74'ü de beşinci sınıfta öğrenim görmektedir. Dolayısıyla, üst sınıflara doğru gidildikçe öğrencilerin bilgiye ilişkin kendi zihinsel imgelerini ifade etmede soyut benzetmelerden daha çok oranda yararlandıkları göze çarpmaktadır. Bu durum, çocukların içinde buldukları yaş dilimiyle doğrudan ilişkilidir. Piaget, örneğin, bireylerin zihinsel gelişim dönemlerini başlıca dört evrede incelemiştir (Akt., Senemoğlu, 1997): (1) duyuşal motor dönemi (0-2 yaş), (2) işlem öncesi dönem (2-7 yaş), (3) somut işlemler dönemi (7-11 yaş) ve (4) soyut işlemler dönemi (11 yaş ve üzeri). Senemoğlu'na (1997, s. 46) göre, 7-11 yaş arası kapsayan somut işlemler

döneminde çocuklar “mantıksal düşünme yeteneğinde gelişme” göstererek, 11’li yaşlara doğru ilerledikçe somut deneyimleri aşmakta ve soyutlamaları da içeren düşünsel bir zenginleşme dönemi içine girmektedirler.

Sınıf düzeyi faktörünün ele alındığı diğer bazı çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin, Dinç-Artut ve Tarım’ın (2006) gerçekleştirdiği bir çalışmada sınıf düzeyi faktörünün ilköğretim öğrencilerinin basamak değer kavramı gibi soyut bir olguyu anlamaları üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışma, Adana ilinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 18 ilköğretim okulunun 2, 3, 4 ve 5. sınıflarından olmak üzere toplam 728 öğrenciyle görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin birler ve onlar basamak değer kavramlarına ilişkin yaptıkları hata oranlarında azalma (2. sınıf için %62,8; 3. sınıf için %53,7; 4. sınıf için %49,2; 5. sınıf için %44,1) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dördüncü olarak, bu araştırmanın bulgularına göre cinsiyet faktörü de öğrencilerin bilgiye ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada, örneğin, kız ve erkek öğrenciler 6 kategoriye (*besin/gıda olarak bilgi, güç/kontrol aracı olarak bilgi, koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi, haz/mutluluk veren bir olgu olarak bilgi, araç olarak bilgi ve sonsuz bir olgu olarak bilgi*) temsil eden metafor imgelerini birbirlerine benzer oranlarda üretirken, geriye kalan 6 kategorideki metaforlara ilişkin olarak birbirlerinden önemli ölçüde ayrılmışlardır. Buna göre, erkek öğrenciler, *dinamik/gelişen bir olgu olarak bilgi, başvuru kaynağı olarak bilgi, değerli bir varlık olarak bilgi ve kaydedilmesi/depolanması gereken bir olgu olarak bilgi* kategorilerini temsil eden metafor imgelerini kız öğrencilere kıyasla daha çok oranda benimserken, *yol gösterici olarak bilgi ve zorunlu bir gereksinim olarak bilgi* kategorilerini temsil eden metafor imgelerini yine kız öğrencilere kıyasla daha az oranda üretmiştir.

Cinsiyet faktörünün ele alındığı diğer bazı metafor çalışmalarında da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin, Saban, Koçbeker ve Saban (2006) 485’i erkek ve 737’si de kız olmak üzere toplam 1222 öğretmen adayından *öğretmen* kavramına ilişkin metafor üretmelerini istemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2004–2005 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesine bağlı üç farklı programda öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, katılımcıların her birinin “*Öğretmen . . . gibidir, çünkü . . .*” ibaresini tamamlamasıyla elde edilmiştir. Toplanan ham veriler hem nitel hem de nicel veri çözümleme teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmen adayları toplam 111 adet geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından 10 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Erkek öğrenciler öğretmenlerin *şekillendirici/biçimlendirici, yol gösterici/yönlendirici ve iş birlikçi/demokratik lider* rollerini, kız öğrenciler de öğretmenlerin *bilgi sağlayıcı, bireysel gelişimi destekleyici ve karakter gelişimcisi* rollerini birbirlerine kıyasla daha çok oranda benimsemiştir. Ayrıca, Sınıf Öğretmenliği programındaki öğrenciler öğretmenlerin *bireysel gelişimi destekleyici ve karakter gelişimcisi* rollerini, İngilizce Öğretmenliği programındaki öğrenciler öğretmenlerin *yol gösterici/yönlendirici* rolünü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği programındaki öğrenciler de öğretmenlerin *bilgi sağlayıcı ve iş birlikçi/demokratik lider* rollerini diğer programdaki öğrencilere kıyasla daha çok oranda benimsemiştir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın verileri açıkça göstermektedir ki, metaforlar öğretmen ve öğrencilerin belli olgulara ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri açığa çıkarmada, anlamada ve açıklamada güçlü bir araştırma aracı olarak kullanılabilirler. Bu bağlamda, farklı eğitim kademelerindeki öğretmen ve öğrencilerden eğitimle ilgili farklı kavram ve olgulara ilişkin metafor üretmeleri ve bunları başkalarıyla paylaşmaları istenebilir. Kendilerinin ve başkalarının metafor imgelerini analiz ettikten ve bu imgelerin sundukları alternatif kavramsallaştırmaların farkına vardıldıktan sonra da, öğretmen ve öğrencilere belli eğitimsel olgu ve olaylara yeni bakış açıları getiren metafor imgeleri tanıtılabilir. Bu yolla öğretmen ve öğrencilerin dış dünyaya ilişkin kendi zihinlerinde oluşturdukları şemaları anlamaları ve gerekirse onları yeniden yapılandırmaları sağlanabilir. Gillis ve Johnson'un (2002, s. 38) da oldukça ikna edici bir tarzda ifade ettiği gibi, metaforlar “. . . olmak istediğimiz veya olamadığımız, olageldiğimiz ve olmaktan kaçındığımız ve dahi olabileceğimiz benlik algısını anlamamıza yardımcı olurlar.”

KAYNAKÇA

- Arslan, M.M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 35(171), 100–108.
- Bozlk, M. (2002). The college student as learner: Insight gained through metaphor analysis. *College Student Journal*, 36, 142–151.
- Cerit, Y. (2006). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin okul kavramıyla ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 669–699.
- Dinç-Artut, P. & Tarım, K. (2006). İlköğretim öğrencilerinin basamak değer kavramını anlama düzeyleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 2(1), 26–36.
- Gillis, C., & Johnson, C.L. (2002). Metaphor as renewal: Re-imagining our professional selves. *English Journal*, 91(6), 37–43.
- Inbar, D. (1996). The free educational prison: Metaphors and images. *Educational Research*, 38 (1), 77–92.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- Martinez, M.A., Sauleda, N., & Huber, G.L. (2001). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 17, 965–977.
- Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131–155.
- Saban, A., Koçbeker, B.N., & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461–522.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Weade, R., & Ernst, G. (1990). Pictures of life in classrooms, and the search for metaphors to frame them. *Theory into Practice*, 29(2), 133–140.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yob, I.M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22, 127–138.

EKLER

Ek 1. Bilgiye ilişkin 12 kavramsal kategori ve onları temsil eden özellikler (özet)

<i>Besin/gıda olarak bilgi</i>	<i>Dinamik/gelişen bir olgu olarak bilgi</i>
1. Bilgi, insan beyni için bir vitamin kaynağıdır.	1. Bilgi, zamanla gelişen bir olgudur.
2. Bilgi, insanın sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlar.	2. Bilgi, başkalarıyla paylaşıldıkça çoğalan bir olgudur.
3. Bilgi, insan zekâsının aktif olarak çalışmasını sağlar.	3. Bilginin gelişimi süreklilik arz eder.
<i>Güç/kontrol aracı olarak bilgi</i>	<i>Başvuru kaynağı olarak bilgi</i>
1. Bilgi, güç ve otoritenin simgesidir.	1. Bilgi, insan öğrenmesine kaynaklık yapar.
2. Bilgili insan çevresine egemen olur.	2. Bilgi, insan öğrenmesini gerçekleştirir.
3. Bilginin nasıl kullanıldığı büyük önem arz etmektedir.	3. Bilgi edinimi aktif bir çabayı gerektirir.
<i>Koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi</i>	<i>Yol gösterici olarak bilgi</i>
1. Bilgi, insanı kötülüklerden korur.	1. Bilgi, insan için bir rehber veya kılavuzdur.
2. Bilgi, insanın hayatını kurtarır.	2. Bilgi, insan zihnini aydınlatır.
3. Bilgi, insanı tedavi ederek iyileştirir.	3. Bilgi, insan yaşamını anlamlı kılar.
<i>Değerli bir varlık olarak bilgi</i>	<i>Haz/mutluluk veren bir olgu olarak bilgi</i>
1. Bilgi, insan için faydalı bir olgudur.	1. Bilgi, insana huzur verir.
2. Bilgi, insan için önemli bir olgudur.	2. Bilgi, insan için mutluluk kaynağıdır.
3. Bilgi, insan için kıymetli bir olgudur.	3. Bilgi, insanı rahatlatır.
4. Bilgi, insanın en büyük yardımcısıdır.	
5. Her insan bilgiye muhtaçtır.	
<i>Gelişim aracı olarak bilgi</i>	<i>Sonsuz bir olgu olarak bilgi</i>
1. Bilgi, insan için bir gelişim aracıdır.	1. Bilgi, sınırsız bir olgudur.
2. Bilgi, insanın kendini keşfetmesine katkıda bulunur.	2. Bilgi, birikim sonucu oluşur ve çoğalır.
3. Bilgi, hayata dair kişisel amaçlara ulaşmada yardımcı olur.	3. Bilgi, öğrenmekle tükenmez.
<i>Zorunlu bir gereksinim olarak bilgi</i>	<i>Kaydedilmesi/depolanması gereken bir olgu olarak bilgi</i>
1. Bilgi olmadan yaşam olmaz.	1. Bilginin kaydedilmesi gerekir.
2. Bilgi, insan için hayati bir öneme sahiptir.	2. Kaydedilen bilgi daha sonra ihtiyaç duyulduğunda geri çağrılır.
3. İnsan beyninin bilgiye olan ihtiyacı süreklilik arz eder.	3. Bilgi, eğer kaydedilmezse kaybolur (unutulur).